

Kvalifikacija oružanih sukoba i izazovi modernog doba

Pentek, Borna

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:730714>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



Sveučilište u Zagrebu
Pravni Fakultet

Borna Pentek

KVALIFIKACIJA ORUŽANIH SUKOBA I IZAZOVI MODERNOG DOBA

Diplomski rad

Mentor:

doc. dr. sc. Rutvica Rusan Novokmet

Zagreb, prosinac 2021.

Izjava o izvornosti

Ja, Borna Pentek, JMBAG: 0066236333, potvrđujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mog rada te da se u njegovoj izradi nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Borna Pentek, v.r.

SAŽETAK

U fokusu ovog diplomskog rada je razmatranje pravne kvalifikacije međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba u kontekstu promjena i izazova modernog doba s kojima se međunarodna zajednica danas suočava. Naime, pojava sve različitijih oblika oružanih sukoba i njihovo ispreplitanje poticaj su za revidiranje postojećeg pravnog okvira za reguliranje svih aspekata oružanih sukoba. Uz analizu međunarodnog pravnog okvira prava oružanih sukoba utjelovljenog u Ženevskim konvencijama za zaštitu žrtava rata iz 1949. te Dopunskim protokolima uz Ženevske konvencije iz 1977. godine, u diplomskom radu ćemo na primjerima suvremenih oružanih sukoba u Kolumbiji, Iraku te Libanonsko-izraelskom sukobu pokazati na koje sve načine je međunarodna zajednica reagirala na te sukobe, uzevši u obzir njihova specifična obilježja, te kako su se postojeća međunarodnopravna pravila primjenjivala i prilagođavala suvremenim okolnostima. Cilj ovoga rada je prikazati kako u današnjim oružanim sukobima često dolazi do postupnog brisanja granica između međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba, te istražiti ima li takvo razlikovanje i dalje jednaku važnost kao u vrijeme usvajanja Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola. Autor na kraju rada predlaže usvajanje novog sveobuhvatnog međunarodnog ugovora koji bi uvažio izazove modernog doba, osobito one koje se odnose na kvalifikaciju oružanih sukoba. Novi pravno obvezujući instrument bi, prema mišljenju autora, pridonio učinkovitijoj primjeni cjelokupnog prava oružanih sukoba u međunarodnoj zajednici i boljoj zaštiti svih onih koji su oružanim sukobima zahvaćeni.

Ključne riječi: međunarodni oružani sukobi, nemeđunarodni oružani sukobi, Ženevske konvencije za zaštitu žrtava rata, Dopunski protokoli uz Ženevske konvencije, Kolumbija, Irak, Libanon

SUMMARY

The focus of this thesis is the analysis of the legal qualification of international and non-international armed conflicts in the context of changes and challenges of the modern age that the international community is faced with. Namely, the emergence of a variety of armed conflicts, as well as the intertwining of their different features, prompt a revision of the existing legal norms for the regulation of various aspects of armed conflicts. Thus, along with the analyses of the international legal framework embodied in the Geneva Conventions for the protection of the victims of war of 1949 and the Protocols Additional to the Geneva Conventions of 1977, the author explores, through the examples of armed conflicts in Columbia, Iraq and the Lebanese Israeli conflict, the reactions of the international community regarding the specific features of these conflicts, as well as the modalities of adaptation of the existing rules to contemporary circumstances. The aim of this paper is to show how the differences between international and non-international armed conflicts are often blurred in modern age and to examine whether such a differentiation is equally significant in comparison to the circumstances in which the Geneva Conventions and the Additional Protocols were adopted. Lastly, the author proposes the adoption of a new comprehensive international agreement which would consider the challenges of the modern age, particularly those related to the qualification of armed conflicts. The new legally binding instrument would, in the author's opinion, contribute to the more efficient application of the entire international law of armed conflicts throughout the international community and the better protection of all those affected by armed conflicts.

Keywords: international armed conflicts, non-international armed conflicts, the Geneva Conventions for the protection of victims of war, Additional Protocols to the Geneva Conventions, Colombia, Iraq, Lebanon

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. RAZLIKOVANJE MEĐUNARODNIH I NEMEĐUNARODNIH ORUŽANIH SUKOB.....	3
2.1. Pojam rata i oružanog sukoba	3
2.2. Pojam međunarodnih oružanih sukoba prema Ženevskim konvencijama za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine.....	5
2.3. Pojam međunarodnih oružanih sukoba prema Dopunskom protokolu I uz Ženevske konvencije za zaštitu žrtava rata iz 1977. godine.....	9
2.4. Pojam nemeđunarodnih oružanih sukoba prema Ženevskim konvencijama za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine.....	12
2.5. Pojam nemeđunarodnih oružanih sukoba prema Dopunskom protokolu II uz Ženevske konvencije za zaštitu žrtava rata iz 1977. godine.....	15
3. PRIMJER KOLUMBIJE	20
3.1. Prikaz oružanog sukoba i njegovi glavni akteri.....	20
3.2. Pravna kvalifikacija sukoba.....	22
3.3. Međunarodna reakcija	25
4. PRIMJER IRAKA	26
4.1. Prikaz oružanog sukoba i njegovi glavni akteri.....	26
4.2. Pravna kvalifikacija sukoba.....	28
4.3. Međunarodna reakcija	32
5. PRIMJER IZRAELSKO-LIBANONSKOG SUKOB.....	34
5.1. Prikaz oružanog sukoba i njegovi glavni akteri.....	34
5.2. Pravna kvalifikacija sukoba.....	35
5.3. Međunarodna reakcija	39
6. ZAKLJUČAK	41
7. LITERATURA.....	43

1. UVOD

*U slučajevima koji nisu uređeni ugovornim pravom, "stanovništvo i ratnici ostaju pod zaštitom i vladavinom načela međunarodnog prava koja proizlaze iz običaja ustanovljenih među civiliziranim narodima, iz zakona čovječnosti i zahtjeva javne savjesti."*¹

Oružani sukobi u velikoj su mjeri obilježili sva povijesna razdoblja, pa tako i sam razvoj čovječanstva. Od najstarijih vremena narodi su ratom rješavali međusobne sporove i nesuglasice, služili su se oružanom silom radi stjecanja teritorija, povećanja opsega radne snage za napredak vlastitih država i nacija, te u svrhu dokazivanja vojne i političke moći. Oružani sukobi predmet su literature od najranijih početaka, pa je tako, primjerice, ep o Gilgamešu koji je nastao oko 2600. g. pr. Kr., napisan na pločama čiji je sadržaj sukob grada Uruka sa susjednim gradovima i državama, a nit rata provlači se do današnjih dana.²

Prije usvajanja Ženevskih konvencija za zaštitu žrtava rata 1949. godine ratovi i druge vrste oružanih sukoba vodili su se bez jasno definiranih pravila, to jest uz vrlo mali broj pravnih pravila čiji je doseg bio znatno teritorijalno ograničen, bez odgovornosti za njihovo kršenje te bez mogućnosti sankcije nad strankama sukoba. Također, ratovi su se vodili na nehuman način i s velikim brojem žrtava, uglavnom civila. Haaške mirovne konferencije održane 1899. i 1907. godine svakako su značile važan napredak u pravnom reguliranju ratovanja, kako na kopnu tako i na moru, međutim, u središtu pravne regulacije međunarodnih konvencija koje su tom prilikom usvojene bila su prije svega sredstva i metode ratovanja, dok je zaštita čovjeka (boraca i civila) bila u drugom planu.

Značajan zaokret u pravnom reguliranju vođenja oružanih sukoba potaknule su strahote i događanja Drugoga svjetskog rata, koji su potaknuli međunarodnu zajednicu da usvoji detaljna, sveobuhvatno definirana i općeprihvaćena pravila

¹ Tekst tzv. Martensove klauzule koje se nalazi u preambuli IV. Haaške konvencije o zakonima i običajima rata na kopnu iz 1907. godine. Tekst IV. Haaške konvencije dostupan je na internetskoj stranici: ICRC, Treaties, States Parties and Commentaries, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=4D47F92DF3966A7EC12563CD002D6788&action=openDocument> (27. siječnja 2021.).

² Gilgameš. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=21996> (27. siječnja 2021.).

ratovanja koja će biti usmjerena prvenstveno prema humanizaciji oružanih sukoba. Međunarodnopravni okvir pravila oružanih sukoba, tako, danas razlikuje dva glavna oblika oružanih sukoba: međunarodni i nemeđunarodni. Međutim, s obzirom na to da ih je zbog sve raznolikijih oblika borbe danas katkad teško razlikovati, izazov je modernog doba raspoznati ih i odrediti njihovu točnu granicu radi ispravne primjene pravila međunarodnog prava oružanih sukoba. Upravo su to glavne teme koje su predmet ovog diplomskog rada.

U prvom dijelu rada prikazat ćemo međunarodnopravni okvir kojim su regulirani međunarodni i nemeđunarodni oružani sukobi kroz relevantne odredbe glavnih izvora prava oružanih sukoba, odnosno Ženevskih konvencija za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine te dva Dopunska protokola uz te konvencije usvojena 1977. godine, a koji se odnose na zaštitu žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I), odnosno nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II). Osobitu pažnju posvetit ćemo usporedbi dosega primjene Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola, odnosno različitih kvalifikacija međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba sukladno odredbama tih međunarodnih ugovora.

U drugom dijelu rada ćemo kroz prikaz odabranih primjera oružanih sukoba analizirati glavna pitanja koja se odnose na definiranje tih oružanih sukoba, klasifikaciju određenih naoružanih grupa kao stranaka sukoba, prikazat ćemo reakcije drugih država i međunarodne zajednice u kontekstu određivanja karaktera tih sukoba i za svaki analizirani primjer dati njihovu pravnu kvalifikaciju. Tako ćemo na primjeru oružanih sukoba u Kolumbiji pokazati kako su Ženevske konvencije unaprijedile međunarodno humanitarno pravo time što su, u svrhu provedbe pravila tog dijela međunarodnog prava, propisale objektivne kriterije za postojanje oružanog sukoba. Tako da danas za stranke oružanih sukoba postoji obveza provođenja pravila međunarodnog humanitarnog prava već samim početkom bilo kakvog oružanog sukoba. Dalje, na primjeru Iraka analizirat ćemo problematiku internacionaliziranja nemeđunarodnog oružanog sukoba, uz poseban osvrt na situaciju kad se treće države uključe u nemeđunarodni oružani sukob. Na primjeru izraelsko-libanonskog sukoba dotaknut ćemo se problema odgovornosti države za međunarodne protupravne čine, odnosno pripisivosti čina određenih organa ili skupina državi, te važnosti točne klasifikacije oružanog sukoba i njegovih stranaka. Kroz analizirane primjere istaknut ćemo koje su prednosti, ali i nedostaci suvremenog razlikovanja oružanih sukoba te

koji su glavni izazovi koje moderno doba postavlja pred teoretičare, sudsku praksu, ali i međunarodnu zajednicu u cjelini.

2. RAZLIKOVANJE MEĐUNARODNIH I NEMEĐUNARODNIH ORUŽANIH SUKOBA

2.1. Pojam rata i oružanog sukoba

Prema tradicionalnom shvaćanju, rat je borba koja se vodi među državama s namjerom ratovanja.³ Shodno tom shvaćanju, međunarodno ratno pravo se sve do usvajanja Ženevskih konvencija za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine izgrađivalo kao skup pravila koja se primjenjuju u oružanoj borbi između država koja ima značaj rata.⁴ Prije usvajanja Ženevskih konvencija utvrđivanje postojanja rata ovisilo je o subjektivnim faktorima (tražilo se postojanje namjere ratovanja – *animus belligerendi*), a posljedica izbijanja rata bilo je prekidanje svih mirnodopskih odnosa između zaraćenih strana, što je značilo obustavljanje izvršavanja obveza koje su teretile stranke prema odredbama općeg međunarodnog prava i međunarodnih ugovora, a diplomatski odnosi su se redovito prekidali.⁵ Prema tradicionalnom ratnom pravu, rat je završavao ili jednostrano, potpunim pokoravanjem neprijatelja (*debellatio*) ili sporazumno, redovito sklapanjem mirovnog ugovora ili obustavom ratnih čina.⁶ Mirovnim ugovorom između zaraćenih stranaka uređivala su se mnoga pitanja: ustup područja, ratna odšteta, povratak zarobljenika, imovinska pitanja, uspostavljanje predratnih ugovora, a ratno stanje prestajalo je tek stupanjem mirovnog ugovora na snagu.⁷ Građanski ratovi nisu bili obuhvaćeni pojmom rata pa se primjena ratnog prava i pravila neutralnosti u takvim sukobima mogla postići samo ako je država priznala ustanike kao zaraćenu stranku.⁸

Poučeni strašnim zbivanjima Drugoga svjetskog rata predstavnici vlada 64 države na diplomatskoj konferenciji 12. kolovoza 1949. godine usvojili su četiri Ženevske konvencije za zaštitu žrtava rata (u nastavku: Ženevske konvencije):

³ Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 3, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 132. - 133.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ibid.*, str. 135.

⁶ *Ibid.*, str. 134. - 136.

⁷ *Ibid.*

⁸ *Ibid.* O institutu priznanja ustanika kao zaraćene stranke vidi *infra* u poglavljima 3.1. i 3.2.

- 1) Konvenciju za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu;
- 2) Konvenciju za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomaca oružanih snaga na moru;
- 3) Konvenciju o postupanju s ratnim zarobljenicima, i
- 4) Konvenciju o zaštiti građanskih osoba u vrijeme rata.⁹

Ženevske konvencije skupni je naziv za niz međunarodnih ugovora sklopljenih radi zaštite osoba koje ne sudjeluju ili više ne sudjeluju u ratnim operacijama te uključuju i tri Protokola koja su naknadno donesena:

1) Dopunski protokol Ženevskim konvencijama od 12. kolovoza 1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I) - usvojen u Ženevi, 8. lipnja 1977.;

2) Dopunski protokol Ženevskim konvencijama od 12. kolovoza 1949. o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II) - usvojen u Ženevi, 8. lipnja 1977., i

3) Dopunski protokol Ženevskim konvencijama od 12. kolovoza 1949. o usvajanju dodatnog znaka raspoznavanja (Protokol III) - usvojen u Ženevi, 8. prosinca 2005.¹⁰

Prekretnicu u konceptu rata odnosno oružanog sukoba kao šireg pojma, označile su upravo Ženevske konvencije koje su određivanjem polja primjene tih konvencija dale određenu definiciju međunarodnih, ali i nemeđunarodnih oružanih sukoba, o čemu će detaljnije biti riječi u nastavku rada. U tom smislu, kriteriji po kojima se određuje postojanje oružanog sukoba, bilo međunarodnog bilo nemeđunarodnog, postali su objektivizirani, što je utjecalo i na pitanje obvezatnosti primjene relevantnih pravila međunarodnog humanitarnog prava u oružanim sukobima. S druge strane, Dopunski protokoli I i II kojima su nadopunjene odredbe Ženevskih konvencija u kontekstu pravila o zaštiti žrtava međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba, na određeni su način izmijenili i nadopunili te definicije i tako kompletirali odredbe međunarodnog humanitarnog prava u odnosu na Ženevske konvencije.

⁹ Tekst četiriju Ženevskih Konvencija za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine vidi u: *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 5/1994.

¹⁰ Tekst Protokola I i Protokola II vidi u: *ibid.*, a tekst Protokola III vidi u: *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 4/2007.

2.2. Pojam međunarodnih oružanih sukoba prema Ženevskim konvencijama za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine

Za određivanje pojma međunarodnog oružanog sukoba relevantan je članak 2. koji je zajednički svim četirima Ženevskim konvencijama, a koji glasi:

“(1) Osim odredaba koje trebaju stupiti na snagu još u vrijeme mira, ova će se Konvencija primjenjivati u slučaju objavljenog rata ili svakoga drugoga oružanog sukoba koji izbije između dviju ili više Visokih stranaka ugovornica, čak i ako jedna od njih ne priznaje ratno stanje.

(2) Konvencija će se također primjenjivati u svim slučajevima okupacije čitavoga ili dijela područja Visoke stranke ugovornice, čak i ako ta okupacija ne naiđe ni na kakav vojni otpor.

(3) Ako jedna sila u sukobu nije stranka ove Konvencije, sile stranke Konvencije ipak ostaju njome vezane u svojim međusobnim odnosima. One će, osim toga, biti vezane Konvencijom u odnosu na tu silu, ako ta sila prihvata i primjenjuje njezine odredbe.”¹¹

Ova odredba predstavlja temelj na kojem počivaju Ženevske konvencije jer se u njemu utvrđuju okolnosti i uvjeti pod kojima se Konvencije primjenjuju.¹² Članak 2., zajednički svim Ženevskim konvencijama, riješio je prazninu u ranijim instrumentima međunarodnog ratnog prava jer niti Haaške konvencije iz 1899. i 1907. niti Ženevske konvencije iz 1864., 1906. i 1929. godine nisu precizirale pod kojim će uvjetima njihova primjena biti pokrenuta.¹³ U nedostatku bilo kakvih izričitih naznaka općenito se podrazumijevalo da su se ti instrumenti primjenjivali samo u slučajevima objavljenog rata.¹⁴

Prema odredbama zajedničkog članka 2., svaki sukob koji izbije između dvije države stranke Konvencija i dovede do upotrebe oružanih snaga smatra se oružanim sukobom, koji dovodi do primjene odredaba Konvencija čak i ako jedna od stranaka poriče postojanje ratnog stanja.¹⁵ Usvajanjem Ženevskih konvencija, odnosno

¹¹ Zajednički čl. 2. svih četiriju Ženevskih konvencija, *op. cit.* (bilj. 9).

¹² International Committee of the Red Cross, Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, Geneva, 12 August 1949, Commentary of 2016, Article 2: Application of the Convention, para. 192, dostupno na: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=BE2D518CF5DE54EAC1257F7D0036B518> (4. siječnja 2021.).

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Andrassy *et al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 135.

usvajanjem upravo ovakve odredbe, kriteriji za utvrđivanje postojanja oružanog sukoba su objektivizirani te se za primjenu pravila međunarodnog prava više ne traži objava ili utvrđivanje namjere ratovanja.¹⁶ Štoviše, već i sama objava rata predstavlja kršenje međunarodnoga prava.

Ovakva interpretacija polja primjene *ratione materiae* Ženevskih konvencija, osim što ju nalazimo u teoriji međunarodnog prava, potvrđena je i u nedavnim odlukama međunarodnih sudova i u određenim vojnim priručnicima.¹⁷ Tako je Međunarodni kazneni tribunal za bivšu Jugoslaviju (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia* - ICTY) potvrdio da bi se primjenjivost međunarodnog humanitarnog prava umjesto prema subjektivnim stavovima stranaka u sukobu trebala utvrđivati prema prevladavajućim okolnostima.¹⁸ Naime, sudsko vijeće ICTY-a je u predmetu *Boškoski i Tarčulovski* izjavilo da je “pitanje je li u relevantno vrijeme bilo oružanog sukoba činjenična odluka koju će Raspravno vijeće donijeti nakon saslušanja i pregleda dokaza koji su prihvaćeni na suđenju”¹⁹.

Međutim, članak 2., stavak 1. neodređeno govori i o “bilo kojem drugom oružanom sukobu koji može izbiti između dvije ili više Visokih stranaka ugovornica”²⁰. Iako su tom odredbom definirane stranke u međunarodnom oružanom sukobu, njome nije dana definicija oružanog sukoba.²¹ U tom smislu je sudska praksa ICTY-a označila vrlo važan iskorak u tumačenju dosega ne samo zajedničkih članaka 2. i 3. Ženevskih konvencija, nego i samog pojma oružanog sukoba. Tako je taj Sud u slučaju *Tadić* izrekao sljedeće: “(...) smatramo da oružani sukob postoji kad god se pribjegne oružanoj sili između država ili produženom oružanom nasilju između državnih vlasti i organiziranih oružanih skupina ili između takvih skupina u državi.”²²

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Article 2, ICRC Commentary of 2016, *op. cit.* (bilj. 12), para. 212.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ *Prosecutor v. Ljube Boškoski and Johan Tarčulovski*, Judgement, ICTY, Case No. IT-04-82-T, 2008, para. 174.

²⁰ Article 2, ICRC Commentary of 2016, *op. cit.* (bilj. 12), para. 217.

²¹ *Ibid.* Glavna svrha uvođenja pojma oružanog sukoba u članak 2., stavak 1. bila je osigurati objektivni standard koji će se procijeniti na temelju prevladavajućih činjenica.

²² *Prosecutor v. Duško Tadić*, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, ICTY, 1995, para. 70., dostupno na: <https://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm> (4. siječnja 2021.). ICTY dalje objašnjava: “Međunarodno humanitarno pravo primjenjuje se od pokretanja takvih oružanih sukoba i proteže se izvan prestanka neprijateljstva do postizanja općeg zaključenja mira; ili u slučaju unutarnjih sukoba do postizanja mirnog rješenja. Do tog se trenutka međunarodno humanitarno pravo nastavlja primjenjivati na cijelom teritoriju zaraćenih država ili, u slučaju unutarnjih sukoba, na cijelom teritoriju pod kontrolom zaraćene stranke, bez obzira na to vode li se tamo stvarne borbe ili ne.” *Ibid.*

Ta se definicija koju su, u međuvremenu, usvojila druga međunarodna tijela i sudovi, smatra referentnom za svako tumačenje pojma oružanog sukoba prema međunarodnom humanitarnom pravu.²³ Stranke u sukobu definirane su člankom 2., stavkom 1. kao Visoke ugovorne stranke, odnosno države za koje su ti instrumenti na snazi. Dakle, identitet aktera (država) uključenih u sukob definirat će međunarodni karakter oružanog sukoba.²⁴ Međutim, to bi značilo da je za oružani sukob u smislu članka 2., stavka 1. potrebno istodobno sudjelovanje najmanje dviju suprotstavljenih država putem njihovih oružanih snaga.²⁵ Ta je interpretacija preuska jer bi takav položaj zapravo isključio iz opsega oružanog sukoba jednostranu uporabu sile jedne države protiv druge.²⁶ Oružani sukob može nastati i kada jedna država jednostrano koristi oružanu silu protiv druge države, čak i ako ona ne odgovori ili ne može odgovoriti vojnim sredstvima.²⁷ Bez obzira na jednostranu uporabu oružane sile, to i dalje pretpostavlja više aktera i znači postojanje oružanog sukoba koji uključuje dvije ili više država: državu koja napada i državu koja je podvrgnuta napadu, što udovoljava zahtjevima iz članka 2., stavka 1.²⁸ Činjenica da država pribjegava oružanoj sili usmjerenoj protiv druge dovoljna je da se situacija kvalificira kao oružani sukob u smislu primjene Ženevskih konvencija.²⁹

Slično tome, uporaba oružane sile koja nije usmjerena protiv neprijateljskih oružanih snaga već samo protiv neprijateljskog teritorija, njegovog civilnog stanovništva, civilnih objekata, uključujući i infrastrukturu, predstavlja međunarodni oružani sukob u svrhu primjene zajedničkog članka 2.³⁰ Međutim, ne treba odbaciti ni

²³ Article 2, ICRC Commentary of 2016, *op. cit.* (bilj. 12), para. 218.

²⁴ *Ibid.*, para. 221. S tim u vezi, državnost ostaje temeljna osnova na kojoj će se mjeriti postojanje oružanog sukoba prema zajedničkom članku 2., stavku 1. Ženevskih konvencija.

²⁵ *Ibid.*, para. 222.

²⁶ Ovo čitanje članka 2., stavka 1. bilo bi u suprotnosti s ciljem i svrhom Ženevskih konvencija, a to je reguliranje bilo koje vrste upotrebe oružane sile koja uključuje dvije ili više država. *Ibid.*, para. 223.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid.*

²⁹ U Komentaru članka 2. Ženevskih konvencija nadalje se pojašnjava da “u ovoj perspektivi, objava, uspostava i provođenje učinkovite pomorske ili zračne blokade kao ‘ratnog čina’, mogu biti dovoljni za pokretanje međunarodnog oružanog sukoba na koji bi se također primjenjivalo humanitarno pravo. Na sličan način, invazija ili raspoređivanje oružanih snaga države bez odobrenja na teritoriju druge države - čak i ako ne naiđe na oružani otpor - može predstavljati jednostranu i neprijateljsku uporabu oružane sile jedne države protiv druge, ispunjavanje uvjeta za međunarodni oružani sukob prema članku 2. stavku 1.” *Ibid.*

³⁰ Prema međunarodnom humanitarnom pravu, postojanje međunarodnog oružanog sukoba ne zahtijeva da osobe i/ili objekti napada nužno budu dio izvršne vlasti, niti je uvjetovano napadom usmjerenim samo protiv postojeće vlade. Međunarodni oružani sukobi vode se između država. Vlada je samo jedan od konstitutivnih elemenata države, dok su teritorij i stanovništvo ostali konstitutivni elementi. Stoga svaki napad usmjeren na teritorij, stanovništvo ili vojnu ili civilnu infrastrukturu

mogućnost da oružani sukob u smislu članka 2., stavka 1. može postojati čak i ako oružani obračun ne uključuje vojno osoblje, već državne paravojne snage, graničare ili obalne straže.³¹

Jedan od problema pri utvrđivanju postojanja međunarodnog oružanog sukoba jest pitanje je li jedna od stranaka koja tvrdi da je država uistinu država, u skladu s pravilima međunarodnog prava.³² To se pitanje može pojaviti osobito u slučaju raspada države kao posljedice nemeđunarodnog oružanog sukoba, gdje je moguće da oružani sukob koji je započeo kao nemeđunarodni preraste u međunarodni ako entitet koji se odcijepio postane neovisna država ispunivši kriterije prema međunarodnom pravu.³³ Na sličan način pravni status zaraćenih stranaka također pokreće neke probleme u vezi s legitimnim predstavništvom države. U nekim situacijama nije uvijek jasno koja vlada je ovlaštena predstavljati državu, osobito u slučajevima nasilne promjene vlasti.³⁴

Što se tiče daljnjih kriterija za postojanje međunarodnog oružanog sukoba, zajednički članak 2. ne govori ništa o eventualnom zahtjevu da bi uporaba oružane sile između zaraćenih stranaka trebala dosegnuti određenu razinu intenziteta.³⁵ Nadalje, nijedna odredba međunarodnog humanitarnog prava ne sprječava države ili međunarodne organizacije koje šalju multinacionalne snage da postanu stranke u oružanom sukobu ako su zadovoljeni klasični uvjeti za primjenu međunarodnog humanitarnog prava.³⁶ Primjenjivost međunarodnog humanitarnog prava na multinacionalne snage, baš kao i na sve druge sudionike u sukobu, ovisi samo o okolnostima na terenu, bez obzira na ovlaštenja koja im je dodijelilo Vijeće sigurnosti UN-a.³⁷

Što se tiče pitanja završetka oružanog sukoba, Ženevske konvencije o tome šute, a često je taj trenutak teško definirati zbog toga što praksa država ukazuje da

predstavlja pribjegavanje oružanoj sili protiv države kojoj pripada ovaj teritorij, stanovništvo ili infrastruktura. *Ibid.*, para. 224.

³¹ Bilo tko od njih mogao bi biti uključen u oružano nasilje pokazujući iste karakteristike kao ono koje uključuje državne oružane snage. *Ibid.*, para. 226.

³² *Ibid.*, para. 231.

³³ Činjenica da jedna od stranaka drugu ne priznaje kao državu je nevažna jer je postojanje države činjenično pitanje, a priznanje države kao institut međunarodnog prava ima samo deklaratorni učinak. Vidi *ibid.* i Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 1, Školska knjiga, Zagreb, 2010., str. 91. *et seq.*

³⁴ Ta pitanja mogu imati utjecaja na klasifikaciju oružanog sukoba već na samom njegovom početku ili do prekvalifikacije karaktera sukoba može doći u njegovom kasnijem tijeku. Article 2, ICRC Commentary of 2016, *op. cit.* (bilj. 12), para. 232.

³⁵ *Ibid.*, para. 236.

³⁶ *Ibid.*, para. 245.

³⁷ *Ibid.*

države sve manje pribjegavaju sklapanju mirovnih ugovora, u smislu formalnog okončanja oružanog sukoba.³⁸ U tom smislu je ICTY u slučaju *Gotovina* potvrdio da je opći prestanak vojnih operacija u srži procjene o završetku međunarodnog oružanog sukoba.³⁹

Na ovome mjestu je potrebno istaknuti da Ženevske konvencije obvezuju samo države stranke tih ugovora, međutim, s obzirom da pravila sadržana u tim međunarodnim konvencijama odražavaju do tada važeće međunarodno običajno pravo ili su u međuvremenu neke odredbe stekle takav status, odredaba Ženevskih konvencija dužne su se pridržavati sve stranke oružanih sukoba upravno na tom običajnoppravnom temelju.⁴⁰

2.3. Pojam međunarodnih oružanih sukoba prema Dopunskom protokolu I uz Ženevske konvencije za zaštitu žrtava rata iz 1977. godine

Dopunskim protokolima uz Ženevske konvencije iz 1949., a koji su usvojeni 1977. godine, nastojalo se prilagoditi međunarodno humanitarno pravo izmijenjenim prilikama u odnosu na one koje su postojale u vrijeme usvajanja Ženevskih konvencija, odnosno novim i sve raznolikijim oblicima oružanih sukoba, osobito uzimajući u obzir sukobe u procesu dekolonizacije u drugoj polovini 20. stoljeća.⁴¹

Protokol I sastoji se od šest dijelova te se odnosi na zaštitu žrtava međunarodnih oružanih sukoba. Prvi i drugi dio razvijaju pravila Prve i Druge Ženevske konvencije o ranjenicima, bolesnicima i brodolomcima.⁴² Protokol I proširuje zaštitu Ženevskih konvencija na medicinsko osoblje, opremu i zalihe te na civile i Transporte i detaljno uređuje odredbe o medicinskom prijevozu.⁴³ Treći dio Protokola uređuje metode i sredstva ratovanja, status boraca i ratnih zarobljenika, a članci 43. i 44. daju novu definiciju oružanih snaga i boraca.⁴⁴ Četvrti dio Protokola posvećen je zaštiti civilnog stanovništva. Uređena je opća zaštita od posljedica neprijateljstva, definirani su pojmovi napada, civilnog stanovništva, civilnih objekata i civilne zaštite. Peti dio

³⁸ *Ibid.*, para. 274.

³⁹ *Prosecutor v. Ante Gotovina, Ivan Čermak and Mladen Markač*, Judgement, ICTY, Case No. IT-06-90-T, 2011., paras. 1694. – 1697.

⁴⁰ Article 2, ICRC Commentary of 2016, *op. cit.* (bilj. 12), para. 350.

⁴¹ Andrassy *et al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 133., 141.

⁴² Vidi čl. 1. – 34. Protokola I, *op. cit.* (bilj. 10).

⁴³ Čl. 10. – 31., *ibid.*

⁴⁴ Čl. 35. – 47., *ibid.*

Protokola I odnosi se na njegovo izvršavanje, a šesti sadrži završne odredbe.⁴⁵ Uređene su i mjere za izvršavanje aktivnosti Crvenog križa.⁴⁶

Dok je pojam međunarodnog oružanog sukoba prethodno bio definiran zajedničkim člankom 2. Ženevskih konvencija, Protokol I proširio je koncept međunarodnog oružanog sukoba tako da uključuje i druge situacije oružanih sukoba. Tako članak 1., stavak 4. predviđa da se oružani sukobi u kojima se narodi bore protiv kolonijalne dominacije, strane okupacije i rasističkih režima u provođenju prava naroda na samoodređenje smatraju međunarodnim sukobima.⁴⁷ Uključivanje u polje primjene Protokola I onoga što je uobičajeno poznato kao ratovi za nacionalno oslobođenje izazvalo je kontroverze i među vladama država i među teoretičarima međunarodnoga prava. Naime, većina stručnjaka smatrala je da borbe za nacionalno oslobođenje nemaju međunarodni karakter, te da bi se u takvim slučajevima primjenjivao zajednički članak 3. Ženevskih konvencija.⁴⁸ No, s obzirom na ograničenu zaštitu koju pruža ova odredba⁴⁹ i sve veći broj ratova za nacionalno oslobođenje koji su izbijali širom svijeta, mnoge su države smatrale da su postojeća rješenja nezadovoljavajuća te su se okupile na Diplomatskoj konferenciji o reafirmaciji i razvoju međunarodnog humanitarnog prava primjenjivog u oružanim sukobima, a koja je trajala od 1974. do 1977. godine.⁵⁰ Većina država trećeg svijeta bila je za internacionalizaciju ratova za nacionalno oslobođenje te im je glavni argument bio da su takvi ratovi već prepoznati da nisu nemeđunarodni oružani

⁴⁵ Peti dio obuhvaća članke 80. – 91., a šesti dio članke 92. – 102., *ibid.*

⁴⁶ Člankom 81. određena su pravila o njegovoj primjeni, suzbijanju povreda Protokola, dužnosti i odgovornosti. Sile zaštitnice dužne su odmah na početku sukoba osigurati primjenu Protokola I. U ovom slučaju Sila zaštitnica je država koja nije stranka sukoba i kojoj su povjerene funkcije na temelju Konvencija i ovog Protokola, a koju je jedna stranka sukoba odredila i protivnička strana prihvatila. U slučaju da ona nije određena, Crveni križ će ponuditi svoje usluge stranci sukoba. *Ibid.*

⁴⁷ Cullen, A., *The Concept of Non-International Armed Conflict in International Humanitarian Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010., str. 63.

Tekst članka cijelog članka 1. Protokola I glasi: Članak 1. - Opća načela i opseg primjene

1. Visoke ugovorne stranke obvezuju se poštivati i osigurati poštivanje ovog protokola u svim okolnostima.

2. U slučajevima koji nisu obuhvaćeni ovim Protokolom ili drugim međunarodnim sporazumima, civili i borci ostaju pod zaštitom i autoritetom načela međunarodnog prava koja proizlaze iz ustaljenih običaja, načela humanosti i diktata javne savjesti.

3. Ovaj se Protokol, koji dopunjuje Ženevske konvencije od 12. kolovoza 1949. godine za zaštitu žrtava rata, primjenjuje u situacijama iz članka 2. zajedničkog tim Konvencijama.

4. Situacije spomenute u prethodnom stavku uključuju oružane sukobe u kojima se ljudi bore protiv kolonijalne dominacije i strane okupacije te protiv rasističkih režima u vršenju svog prava na samoodređenje, kako je utvrđeno u Povelji Ujedinjenih naroda i Deklaraciji o načelima međunarodnog prava koja se odnose na prijateljske odnose i suradnju među državama u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda. Vidi Protokol I, *op. cit.* (bilj. 10).

⁴⁸ Cullen, *op. cit.* (bilj. 47), str. 65.

⁴⁹ Više o opsegu primjene zajedničkog članka 3. Ženevskih konvencija vidi *infra* u poglavlju 2.4.

⁵⁰ Cullen, *op. cit.* (bilj. 47), str. 66.

sukobi,⁵¹ dok je zapadnim državama argument protiv internacionalizacije bio potencijalna politizacija ratova za nacionalno oslobođenje.⁵² Također, neke države zalagale su se za to da internacionalizacija ratova za nacionalno oslobođenje bude prepoznata kao međunarodno običajno pravo.⁵³

U konačnici, tekst članka dobio je već spomenuti sadržaj, a Međunarodni odbor Crvenog križa (*International Committee of the Red Cross- ICRC*) dao je dodatno objašnjenje nove tri kategorije međunarodnih sukoba: "Izraz 'kolonijalna dominacija' zasigurno pokriva najčešći slučaj posljednjih godina, kada je narod morao uzeti oružje da bi se oslobodio dominacije drugog naroda (...). Izraz 'strana okupacija' u smislu ovog stavka - za razliku od ratne okupacije u tradicionalnom smislu da cijeli ili dio teritorija jedne države okupira druga država - obuhvaća slučajeve djelomične ili potpune okupacije teritorija koji još nije u potpunosti formiran kao država; konačno, izraz 'rasistički režimi' obuhvaća slučajeve režima utemeljenih na rasističkim kriterijima. Prve dvije situacije podrazumijevaju postojanje različitih naroda. Treći podrazumijeva, ako ne i postojanje dva potpuno različita naroda, razdor u narodu koji osigurava dominaciju jednog dijela u skladu s rasističkim idejama. Treba dodati da se određena situacija može istodobno podudarati s dvije od navedenih situacija ili čak sa sve tri."⁵⁴

Osim što je Protokol I proširio pojam međunarodnih oružanih sukoba na spomenute oblike sukoba (oslobodilačku borbu, situacije strane okupacije te borbu proti rasističkim režimima), on je uveo i promjene koje se tiču pojma boraca, upravo uzevši u obzir specifičnosti oružane borbe u procesu dekolonizacije. Naime, Protokol I je proširio pojam borca i na gerilsku borbu koja se sve više javlja u suvremenim oružanim sukobima. Na tu skupinu boraca odnosi se članak 44. Protokola I.⁵⁵ Cilj

⁵¹ Rezolucija Opće skupštine UN-a, *Basic principles of the legal status of the combatants struggling against colonial and alien domination and racist régimes*, UN Doc. A/RES/3103(XXVIII), 1974.

⁵² Cullen, *op. cit.* (bilj. 47), str. 69. – 79.

⁵³ *Ibid.*, str. 81.

⁵⁴ International Committee of the Red Cross, Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977, Commentary of 1987, Article 1, para. 112., dostupno na: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=7125D4CBD57A70DDC12563CD0042F793> (27. siječnja 2021.).

⁵⁵ Tekst članka 44., stavka 3. i stavka 4. Protokola I glasi:

Borci i ratni zarobljenici

3. Da bi pojačali zaštitu civilnog stanovništva od posljedica sukoba, borci su dužni razlikovati se od civilnog stanovništva dok sudjeluju u napadu ili u pripremnoj vojnoj operaciji za napad. Međutim, s obzirom na to da postoje situacije u oružanim sukobima kad se, zbog prirode neprijateljstava, naoružani borac ne može razlikovati od civilnog stanovništva, on zadržava status borca pod uvjetom da u takvim situacijama otvoreno nosi svoje oružje:

ovog članka je povećati pravnu zaštitu gerilskih boraca što je više moguće, a ujedno ih time potaknuti da se pridržavaju važećih međunarodnih pravila primjenjivih na oružane sukobe, a da se istovremeno ne umanju zaštita civilnog stanovništva.⁵⁶ Tako je Protokol I pokazao kako pravila primjenjiva u oružanim sukobima nisu statična, nego da se, naprotiv, moraju na odgovarajući način prilagođavati različitim okolnostima u oružanim sukobima i svijetu koji se neprestano mijenja.⁵⁷

2.4. Pojam nemeđunarodnih oružanih sukoba prema Ženevskim konvencijama za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine

Za razliku od tradicionalnog ratnog prava koje nije poznavalo pojam nemeđunarodnog oružanog sukoba, zajedničkim člankom 3. svih četiriju Ženevskih konvencija usvojena je sljedeća definicija, odnosno određeno je polje primjene tog članka: “U slučaju oružanog sukoba koji nema međunarodni karakter i koji izbije na području jedne od Visokih stranaka ugovornica, svaka stranka sukoba dužna je primjenjivati barem ove odredbe:

1. S osobama koje izravno ne sudjeluju u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i osobe koje su izvan bojnog ustroja (*hors de combat*) zbog bolesti, rana, lišenja slobode ili bilo kojega drugog razloga, u svakoj će se prilici postupati čovječno, bez ikakvoga nepovoljnog razlikovanja utemeljenoga na rasi, boji kože, vjeroispovijedi ili uvjerenju, spolu, rođenju ili imovinskom stanju, ili bilo kojem drugom sličnom kriteriju.

U tu su svrhu prema gore navedenim osobama zabranjeni i ostaju zabranjeni, u svako doba i na svakom mjestu, ovi čini:

a) za vrijeme svakog vojnog djelovanja, i

b) za vrijeme dok ga protivnik može vidjeti tijekom razvrstavanja u bojni poredak koje prethodi izvođenju napada u kojemu mora sudjelovati.

Čini koji se ravnaju prema uvjetima predviđenima ovim stavkom ne smatraju se perfidnim u smislu stavka 1. c) članka 37.

4. Svaki borac koji padne pod vlast protivničke stranke kad ne ispunjava uvjete predviđene u drugoj rečenici stavka 3. gubi pravo da se smatra ratnim zarobljenikom, ali ipak uživa zaštitu koja je u svakom pogledu istovrijedna onoj koja se ratnim zarobljenicima pruža Trećom konvencijom i ovim Protokolom. Ta zaštita uključuje istovrijednu zaštitu onoj koja se ratnim zarobljenicima pruža Trećom konvencijom u slučaju kad je takva osoba izvedena pred sud i osuđena za bilo koja djela što ih je počinila. Za tekst članka 44. vidi Protokol I, *op. cit.* (bilj. 10).

⁵⁶ Article 44, ICRC Commentary of 1987, *op. cit.* (bilj. 54), para. 1684., dostupno na: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=D04A6A9CB BF8B28CC12563CD00433946> (15. siječnja 2021.).

⁵⁷ *Ibid.*, para. 1685.

- a) nasilje protiv života i tijela, osobito sve vrste ubojstava, sakaćenja, okrutnog postupanja i mučenja;
- b) uzimanje talaca;
- c) povrede osobnog dostojanstva, osobito uvredljivi i ponižavajući postupci;
- d) izricanje i izvršavanje kazni bez prethodnog suđenja pred redovito ustanovljenim sudom, koji pruža sva sudska jamstva priznata kao nužna od civiliziranih naroda.

2. Ranjenici i bolesnici će se njegovati.

Svaka nepristrana humanitarna organizacija, kao što je Međunarodni odbor Crvenog križa, može strankama sukoba ponuditi svoje usluge.

S druge strane, stranke sukoba nastojat će posebnim sporazumima osnažiti sve ili dio ostalih odredaba ove Konvencije.

Primjena prethodnih odredaba ne utječe na pravni položaj stranaka sukoba.”⁵⁸

Tim je člankom proširena primjena osnovnih pravila Konvencija i na nemeđunarodne oružane sukobe, dakle one oružane sukobe koji izbiju unutar teritorija jedne države stranke.⁵⁹ U usporedbi s brojem i sadržajem odredbi koje uređuju međunarodne oružane sukobe u Ženevskim konvencijama, zajednički članak 3. je kratak i formuliran na općenit način te ga zovu “Konvencijom u malom”, s obzirom na to da predstavlja obvezujući minimum zahtjeva za postupanjem stranaka nemeđunarodnih oružanih sukoba jer odražava elementarne zahtjeve čovječnosti.⁶⁰ Zajednički članak 3. ne daje detaljnu definiciju područja primjene, niti sadrži popis kriterija za utvrđivanje situacija u kojima se treba primijeniti, nego samo propisuje da “u slučaju oružanog sukoba koji nije međunarodnog karaktera koji se događa na teritoriju jedne od Visokih ugovornih stranaka”, stranke u sukobu moraju poštivati u njemu sadržane odredbe.⁶¹ Razlog tome su stavovi država sudionica Diplomatske konferencije 1949. godine koji su se kretali od ograničavanja situacija reguliranih na ograničeni podskup nemeđunarodnih oružanih sukoba do ograničavanja broja pravila koja obvezuju u takvim oružanim sukobima, istovremeno osiguravajući njihovu primjenu u širokom spektru situacija.⁶² Države sudionice konferencije su na kraju

⁵⁸ Zajednički čl. 3. Ženevskih konvencija za zaštitu žrtava rata, *op. cit.* (bilj. 9).

⁵⁹ Andrassy *et al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 133.

⁶⁰ Article 3, ICRC Commentary of 2016, *op. cit.* (bilj. 12), paras. 355. – 356.

⁶¹ *Ibid.*, para. 384.

⁶² *Ibid.*, para. 385.

odabrale potonje rješenje, ostavljajući otvorena vrata za sklapanje posebnih sporazuma koji omogućuju primjenu većeg broja pravila Ženevskih konvencija.⁶³

Razumijevanje da su nemeđunarodni oružani sukobi, u smislu zajedničkog članka 3., oružani sukobi koji uključuju borbu između stranaka od kojih barem jedna nije država obično dopušta lako razlikovanje između međunarodnog i nemeđunarodnog oružanog sukoba.⁶⁴ Međutim, mogu se pojaviti situacije kada je to manje očito. Situacije u kojima međunarodni ili nemeđunarodni karakter oružanog sukoba možda nije očit su one u kojima je država umiješana u sukob protiv stranke čija državnost nije sigurna, a ovisno o tome je li taj entitet država ili nije, sukob će biti ili međunarodni ili nemeđunarodni.⁶⁵ Ni zajednički članak 3. ni međunarodno humanitarno pravo općenito ne daju odgovor na pitanje je li neki entitet država prema pa se u tom smislu primjenjuju pravila općeg međunarodnog prava koja određuju mjerodavne kriterije.⁶⁶ O tim su se pitanjima vodile rasprave, na primjer, tijekom sukoba u bivšoj Jugoslaviji ranih 1990.-ih godina koji su doveli do neovisnosti Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Ova i druge slične situacije poslužile su kao ilustracija da se narav oružanog sukoba može promijeniti iz nemeđunarodnog u međunarodni oružani sukob i obrnuto.⁶⁷

Nadalje, kada je država stranka u sukobu protiv entiteta koji može ili ne mora biti vlada druge države, također može biti nejasno je li sukob međunarodnog ili nemeđunarodnog karaktera. Ovdje nije neizvjesna državnost već je pitanje je li druga sukobljena stranka vlada protivničke države ili nedržavni akter.⁶⁸ Ako se, dakle, oružani sukob vodi između oružanih snaga, odnosno *de facto* vlada dviju država, u tom slučaju oružani sukob je međunarodnog karaktera. Ako, pak, barem jedna od stranaka sukoba nije vlada neke države, sukob će se kvalificirati kao nemeđunarodni, pod uvjetom da je dosegnut prag za postojanje oružanog sukoba.⁶⁹

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ *Ibid.*, para. 395.

⁶⁵ *Ibid.*, para. 398.

⁶⁶ *Ibid.* O elementima države odnosno pretpostavkama da se neki entitet smatra državom prema pravilima međunarodnoga prava vidi Andrassy *et al.*, *op. cit.* (bilj. 33), str. 81. – 90.

⁶⁷ Article 3, ICRC Commentary of 2016, *op. cit.* (bilj. 12), para. 398.

⁶⁸ *Ibid.*, para. 399. Međunarodno humanitarno pravo ne sadrži pravila za odlučivanje je li entitet vlada države; umjesto toga, ta se procjena vrši prema pravilima općeg međunarodnog prava. Tako je ključni uvjet postojanja vlade efektivnost njezine vlasti, odnosno sposobnost da *de facto* i učinkovito izvršava funkcije koje se obično dodjeljuju vladi u granicama državnog teritorija, uključujući provođenje zakona i održavanje reda. Drugim riječima, učinkovitost je sposobnost izvršavanja državnih funkcija i iznutra i izvana, tj. u odnosu na druge države. Opširnije vidi u: Andrassy *et al.*, *op. cit.* (bilj. 33), str. 97. – 99.

⁶⁹ Article 3, ICRC Commentary of 2016, para. 399.

Tijekom vremena su se razvili kriteriji za priznavanje postojanja nemeđunarodnog oružanog sukoba, od kojih su dva danas široko priznata kao najrelevantnija u to procjeni: da oružano nasilje mora doseći određeni intenzitet i da se mora odvijati između najmanje dvije organizirane stranke/oružane skupine.⁷⁰ Što se tiče primjene zajedničkog članka 3. u praksi, države uglavnom nisu sklone priznati primjenjivost ove odredbe na svom teritoriju iako je završna klauzula članka 3. uključena kako bi se potvrdilo da taj članak služi strogo humanitarnoj svrsi i da kao takav ne ugrožava sigurnost države na način koji bi kompromitirao bilo koje pravno sredstvo na raspolaganju državi za suzbijanje pobune.⁷¹ Države nisu sklone primjeni zajedničkog članka 3. zbog političkih razloga, odnosno zbog percepcije da bi primjena tog članka, odnosno priznavanje postojanja nemeđunarodnog oružanog sukoba, povećala autoritet pobunjeničke stranke, te stoga uglavnom nastoje prikazati sukob kao borbu protiv kriminala i terorista u kojoj se primjenjuju unutarnja pravna pravila određene države.⁷²

Unatoč tome što je zajednički članak 3. prilično koncizno napisan pa ostavlja puno prostora za različite interpretacije, usvajanje njegovih odredaba predstavlja jedan od najvažnijih događaja u povijesti i razvoju međunarodnog humanitarnog prava te označava odlučujući korak u evoluciji suvremenog prava nastojeći ograničiti suverenitet države u korist pojedinca.⁷³ Osim toga, zajednički članak 3. također ima i međunarodno običajnopравни karakter, a njegov značaj je izniman s obzirom na to da su njime postavljeni minimalni standardi i zahtjevi humanog postupanja koje treba poštovati u svim okolnostima.⁷⁴

2.5. Pojam nemeđunarodnih oružanih sukoba prema Dopunskom protokolu II uz Ženevske konvencije za zaštitu žrtava rata iz 1977. godine

⁷⁰ *Ibid.*, para. 421.

⁷¹ Cullen, *op. cit.* (bilj. 47), str. 55. – 56. Iako zajednički članak 3. naglašava da njegova primjena ne utječe na pravni status stranaka u sukobu, države su uvijek bile, i uvijek će biti, nevoljne priznati da se unutar njihovog teritorija odvija oružani sukob.

⁷² *Ibid.*, str. 56. – 57. Formalno priznavanje postojanja oružanog sukoba u očima države ima više nedostataka. Prvo, takvo priznanje naglašava neuspjeh države u sprječavanju nastanka takve situacije; drugo, moguće je da bi priznanje doprinijelo priznanju pobunjenika kao legitimnih boraca; i treće, priznavanje postojanja oružanog sukoba, u vrijeme kad je priznavanje zaraćene stranke bilo pravno relevantno, podrazumijeva automatsku primjenu najosnovnijih odredaba međunarodnog humanitarnog prava, ograničavajući državu u primjeni represivnih mjera.

⁷³ *Ibid.*, str. 58. – 59.

⁷⁴ *Ibid.*, str. 59.

Jedina odredba koja se primjenjivala na nemeđunarodne oružane sukobe do usvajanja Protokola II bio je članak 3. zajednički za sve četiri Ženevske konvencije iz 1949.⁷⁵ Stoga je cilj usvajanja ovog Protokola bio proširiti i detaljnije razraditi do tada važeća osnovna pravila o oružanim sukobima koji se vode unutar područja jedne države.⁷⁶ Protokol II sastoji se od pet dijelova: prvi dio govori o opsegu primjene Protokola, drugi dio posvećen je humanom postupanju, u kojem je sadržana i zabrana izdavanja naredbe da neće biti preživjelih u članku 4. (kao temeljno jamstvo), treći dio posvećen je ranjenicima, bolesnima i brodolomcima, četvrti dio bavi se zaštitom civilnog stanovništva, dok peti dio daje završne odredbe.⁷⁷

Međutim, u svrhu da se samo materijalno polje primjene Protokola II što konkretnije odredi, na koncu je usvojena ograničavajuća definicija materijalnog područja primjene u članku 1., što je rezultiralo time da se Protokol II primjenjuje na manji raspon unutarnjih sukoba u usporedbi s zajedničkim člankom 3. Ženevskih konvencija.⁷⁸ Tako Protokol II u članku 1. određuje: “Članak 1. - Stvarno polje primjene

1. Ovaj Protokol, kojim se razvija i dopunjuje Članak 3. koji je zajednički Ženevskim konvencijama od 12. kolovoza 1949. ne mijenjajući postojeće uvjete njegove primjene, primjenjuje se na sve oružane sukobe koji nisu obuhvaćeni člankom 1. Dopunskog protokola Ženevskim Konvencijama od 2. kolovoza 1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I) i koji se odvijaju na području Visoke stranke ugovornice između njezinih oružanih snaga i odmetničkih oružanih snaga ili drugih organiziranih naoružanih grupa koje, pod odgovornim zapovjedništvom, ostvaruju nad dijelom njezina područja takvu kontrolu koja im omogućuje vođenje neprekidnih i usklađenih vojnih operacija i primjenu ovoga Protokola.

⁷⁵ Za tekst i komentar Protokola II vidi: International Committee of the Red Cross, Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977, Commentary of 1982, dostupno na: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=AA0C5BCBAB5C4A85C12563CD002D6D09&action=openDocument> (14. siječnja 2021.). Zajednički članak 3. pokazao se neadekvatnim s obzirom na činjenicu da su oko 80% žrtava oružanih sukoba od 1945. godine bile žrtve nemeđunarodnih oružanih sukoba i da su borbe u tim sukobima često okrutnije od onih u međunarodnim oružanim sukobima.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ Prvi dio obuhvaća članke 1. – 3., drugi dio članke 4. – 6., treći dio članke 7. – 12., četvrti dio članke 13. – 18., peti dio članke 19. – 28. Vidi Protokol II, *op. cit.* (bilj. 10).

⁷⁸ Article 1, ICRC Commentary of 1982, *op. cit.* (bilj. 75), paras. 4447. *et seq.*

2. Ovaj se Protokol ne primjenjuje na situacije unutrašnjih nemira i napetosti, kao što su pobune, izolirani i sporadični čini nasilja ili drugi čini slične prirode, koji se ne smatraju oružanim sukobima.”⁷⁹

Dakle, Protokolom II određena je primjena njegovih odredaba na oružane sukobe koji se odvijaju na području države stranke između njezinih oružanih snaga i odmetničkih oružanih snaga (ili drugih organiziranih naoružanih grupa), koje su pod odgovornim zapovjedništvom i koje ostvaruju nad dijelom njezina područja takvu kontrolu koja im omogućuje vođenje neprekidnih i usklađenih vojnih operacija i primjenu odredaba Protokola (čl. 1., st. 1.), dok su izričito iz primjene protokola isključene situacije unutrašnjih nemira i napetosti, kao što su pobune, izolirani i sporadični čini nasilja ili drugi čini slične prirode, koji se ne smatraju oružanim sukobima.⁸⁰

Dakle, Protokol II definira nemeđunarodne oružane sukobe na jasniji način nego što to čini zajednički članak 3. Ženevskih konvencija, odnosno postavlja jasnije kriterije pri određivanju kada se oružani sukob smatra nemeđunarodnim. Usvajanje ovakve odredbe, odnosno Protokola II kao zasebnog međunarodnog ugovora, imalo je za cilj spriječiti podrivanje opsega zajedničkog članka 3. Ženevskih konvencija utvrđivanjem preciznih pravila, ali ostavljajući pritom zajednički članak 3. neovisnim.⁸¹

Stavak 1. članka 1. postavlja niz objektivnih kriterija za određivanje područja primjene Protokola. Njegova primjena ne bi trebala ovisiti o diskrecijskoj prosudbi zaraćenih stranaka već se Protokol automatski primjenjuje čim se ispune materijalni uvjeti definirani u tom članku.⁸² Cilj ovog sustava je da zaštita žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba ne ovisi o proizvoljnoj odluci dotičnih vlasti, što je jedan od temelja međunarodnog humanitarnog prava i već se primjenjuje na zajedničke članke 2. i 3. Ženevskih konvencija.⁸³ Tako se stvaraju dva generalna i objektivna kriterija za postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba, odnosno primjenu Protokola II: intenzitet sukoba vlasti i naoružane grupe i razina organiziranosti naoružane grupe.⁸⁴ Razina organiziranosti naoružane grupe ili pobunjeničkih snaga podrazumijeva postojanje odgovornog zapovjedništva, ali to ne

⁷⁹ Čl. 1. Protokola II, *op. cit.* (bilj. 10).

⁸⁰ Andrassy *et al.*, *op. cit.* (bilj. 3), str. 133. – 134.

⁸¹ Article 1, ICRC Commentary of 1987, *op cit.* (bilj. 75), para. 4454.

⁸² *Ibid.*, para. 4459.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ Lozano, G., Machado, S., "The objective qualification of non-international armed conflicts: Colombian case study", *Amsterdam Law Forum*, sv. 4, br. 1, 2012.

mora nužno značiti da postoji hijerarhijski sustav vojne organizacije sličan onom kod redovitih (državnih) oružanih snaga. Naime, taj kriterij znači postojanje organizacije koja je sposobna, s jedne strane, planirati i izvoditi trajne i usklađene vojne operacije, a s druge strane nametati disciplinu u ime faktičke vlasti.⁸⁵ Ovaj kriterij ilustrira kolektivni karakter sukoba, odnosno teško se može sastojati od nasilnih čina izoliranih pojedinaca bez koordinacije.⁸⁶

Kontrola nad dijelom teritorija zahtijeva organiziranje pobunjeničkih oružanih skupina. U mnogim sukobima često se događa da se stupanj teritorijalne kontrole brzo promijeni. Ponekad će dominacija nad teritorijem biti relativna, na primjer, kada urbana središta ostanu u rukama vlade, dok ruralna područja izmiču vlasti oružane skupine, dok u praktičnom smislu, ako su pobunjene oružane skupine organizirane u skladu sa zahtjevima Protokola II, opseg teritorija za koji tvrde da je pod njihovom kontrolom, bit će onaj koji izmiče kontroli vladinih oružanih snaga.⁸⁷ Međutim, mora postojati određeni stupanj stabilnosti u kontroli čak i skromnog područja da bi se mogla očekivati učinkovita primjena pravila Protokola II.⁸⁸

Što se tiče neprekidnih i usklađenih vojnih operacija, naglasak je na tome da se operacije nastavljaju ili kontinuirano održavaju, odnosno da su one dogovorene, planirane i realizirane prema planu.⁸⁹ Stoga govorimo o vojnim operacijama koje su osmislile i planirale organizirane oružane skupine.⁹⁰ Na početku sukoba vojne operacije rijetko imaju takav karakter, stoga je vjerojatno da će se u prvoj fazi neprijateljstva primijeniti samo zajednički članak 3. Ženevskih konvencija.⁹¹

Temeljni kriterij koji opravdava ostale elemente definicije je mogućnost provedbe odredaba Protokola II: budući da su pod odgovornim zapovjedništvom i ostvaruju kontrolu na dijelu državnog teritorija, naoružane skupine moraju biti u mogućnosti provoditi odredbe Protokola.⁹² Uvjeti utvrđeni u ovom stavku 1. članka 1., iako se čini da ih je u praksi teško zadovoljiti, odgovaraju stvarnim okolnostima u kojima se od stranaka sukoba s razlogom može očekivati da su sposobne primjenjivati pravila razvijena u Protokolu jer za to imaju minimalnu infrastrukturu.⁹³

⁸⁵ Article 1, ICRC Commentary of 1987, *op cit.* (bilj. 75), para. 4463.

⁸⁶ *Ibid.*, para. 4460.

⁸⁷ *Ibid.*, para. 4467.

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ *Ibid.*, para. 4469.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ *Ibid.*

⁹² *Ibid.*, para. 4470.

⁹³ *Ibid.*

Međutim, ovaj ipak uži opseg primjene Protokola II u odnosu na polje primjene zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, iako je postavio objektivne kriterije, može se promatrati u negativnom svjetlu iz dva razloga. Prvo, sve situacije oružanih sukoba koje ne dosežu prag intenziteta potrebnog za postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba, izuzete su iz njegove primjene. Drugo, isključene su situacije oružanih sukoba visokog intenziteta između organiziranih oružanih skupina, koji ne uključuju oružane snage *de jure* vlade.⁹⁴

Neki smatraju da se Protokol II može smatrati korakom unatrag, s obzirom na stvaranje novog praga primjene njegovim člankom 1., umjesto da je pojačao provedbu međunarodnog humanitarnog prava, jer povišeni prag služi za jačanje diskrecijske moći država da negiraju primjenjivost Protokola.⁹⁵ Primjena Protokola II ovisi o većem stupnju intenziteta oružanog sukoba od onog koji zahtijeva zajednički članak 3. Ženevskih konvencija, pa je stoga primjenjiv u rjeđim situacijama oružanih sukoba.⁹⁶ Međutim, ako se prizna običajnopравни status pravila sadržanih u oba Dopunska protokola, pitanje njihove primjenjivosti ovisit će samo o činjeničnim okolnostima postojanja oružanog sukoba.⁹⁷

⁹⁴ Cullen, *op. cit.* (bilj. 47), str. 105. – 106.

⁹⁵ *Ibid.*, str. 113. – 114.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibid.*

3. PRIMJER KOLUMBIJE

3.1. Prikaz oružanog sukoba i njegovi glavni akteri

Oružani sukobi u Kolumbiji traju od 1960.-ih godina, a odvijali su se u obliku gerilskog ratovanja između organiziranih naoružanih grupa i kolumbijske Vlade, kao i između naoružanih grupa međusobno. Korijeni sukoba mogu se djelomično pripisati nedostatku ozbiljne agrarne reforme koja je toj državi bila potrebna, a dijelom nedostatku političke afirmacije marginaliziranih socioekonomskih skupina.⁹⁸ Na pogoršanje sukoba utjecali su i sukobi povezani s trgovinom drogom 1980.-ih te se on razvio u nasilnu borbu za ekonomsku i teritorijalnu kontrolu.⁹⁹

Tijekom 1960.-ih godina nastalo je nekoliko gerilskih skupina, a dvije su se nametnule kao dominantne: Narodno oslobođenje Vojske (*Ejército de Liberación Nacional* - ELN) i Revolucionarne oružane snage Kolumbije (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* - FARC).¹⁰⁰ Izvorno su te dvije skupine dijelile revolucionarni politički program zasnovan na agrarnoj reformi te su tražile ekonomske i političke promjene u korist siromašnih i marginalnih sektora stanovništva, međutim, s vremenom su evoluirale u vojne skupine, počele su se baviti kriminalnom djelatnošću koristeći silu radi stjecanja teritorija i političke moći, a često i protiv samog stanovništva u čije su se ime borili.¹⁰¹ Krajem 1990.-ih godina pod nadzorom FARC-a bilo je oko 40% kolumbijskoga teritorija. Suparničke pobunjeničke i paravojne snage također su bile uključene u nezakonitu trgovinu drogom, a procjenjuje se da je oko 80% ukupne količine kokaina u svijetu 2000. godine dolazilo iz Kolumbije.¹⁰²

Neadekvatan odgovor države na rastuće nasilje doveo je do pojave paravojnih formacija 1970.-ih i 1980.-ih godina.¹⁰³ Zemljoposjednici i poslovne elite čiji su interesi bili ugroženi gerilskom aktivnošću organizirali su vlastitu civilnu

⁹⁸ Wong, K., *Colombia: A case study in the role of the affected state in humanitarian action*, HPG Working Paper, 2008, str. 7., dostupno na: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/3419.pdf> (14. studenog 2020.).

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ *Ibid.* Njihova taktika uključivala je ubojstva civila, otmice, ilegalni pritvor, mučenje, iznudu i prisilni rad, što je sve imalo katastrofalne posljedice za civilno stanovništvo.

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*, str. 7. – 8.

samoobranu.¹⁰⁴ Nacionalna vojska je pomogla trenirati, koordinirati i opremiti ove neformalne naoružane skupine za borbu protiv gerile u sklopu Vladine strategije protupobune.¹⁰⁵ Paravojne skupine udružile su snage u formiranju saveza nazvanog *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC).¹⁰⁶ Slaba vlast Vlade u nekim urbanim i ruralnim područjima omogućila je paravojsci i gerilama da postanu *de facto* vlast u nekim dijelovima zemlje, s vlastitim nasilnim sustavima kontrole.¹⁰⁷ S druge strane, i državna vojska se okrenula žestokoj protupobunjeničkoj kampanji protiv nedržavnih naoružanih skupina, što je uključivalo ubojstva i druge nasilne čine.¹⁰⁸

Predsjednik Belisario Betancur, koji je bio na vlasti od 1982. do 1986. godine, ponudio je amnestiju pripadnicima gerilskih skupina, međutim skupina FARC pristala je samo na jednogodišnji prekid oružane borbe koja je nastavljena 1985.¹⁰⁹ Pokušaj mirenja naglo prestaje 2002. godine dolaskom Alvara Uribea na predsjedničku funkciju Kolumbije, koji je promijenio retoriku prema toj naoružanoj skupini, nazvavši njihove članove naoružanim teroristima te banditima.¹¹⁰ Takvoj kvalifikaciji od 2003. godine pridružile su se i neke druge države Latinske Amerike.¹¹¹ Naime, Uribe je odbijao priznati postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba na području Kolumbije u strahu da će se u tom slučaju vojska i pobunjenici izjednačiti u očima međunarodne zajednice.¹¹² Međutim, pred kraj Uribeovog mandata javlja se sve veći pritisak na priznavanje postojanja oružanog sukoba, a samo postojanje oružanog sukoba automatski podrazumijeva primjenu međunarodnog humanitarnog prava između svih stranaka sukoba.¹¹³

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ *Ibid.* Vlada je imala ograničeni kapacitet za odgovor na rastuće nasilje zbog čega je prvo ohrabivala uspostavljanje privatnih vojski koje su ubrzo nadišle kontrolu države. Međutim, poput gerile i paravojne formacije evoluirale su u vojnu skupinu koja je tražila političku i ekonomsku moć, napadajući te prisilno raseljavajući civile u tom procesu. Također, te su skupine bile odgovorne za neke od najgorih krvoprolića koje je Kolumbija doživjela u protekla dva desetljeća.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ Kolumbija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32505> (26. rujna 2020.).

¹¹⁰ Lozano, Machado, *op. cit.* (bilj. 84), str. 60.

¹¹¹ Države koje su kvalificirale FARC kao teroriste bile su Nikaragva, Panama, Salvador, Honduras, Kostarika, Gvatemala i Argentina. Vidi u: 7 Países Declaran Terroristas a las FARC, *El Tiempo*, objavljeno 12. veljače 2003., dostupno na: <https://www.eltiempo.com/archivo/documento/MAM-971718> (14. studenog 2020.).

¹¹² Lozano, Machado, *op. cit.* (bilj. 84), str. 60. – 61. Vidi i Cassese, A., "The Status of Rebels under the 1977 Geneva Protocols on Non-International Armed Conflicts", *International and Comparative Law Quarterly*, sv. 30, 1981., str. 426. *et seq.*

¹¹³ Potrebno je reći da se u današnje vrijeme pravila međunarodnog humanitarnog prava aktiviraju čim započne oružani sukob, bez obzira na priznanje, čime danas institut priznanja ustanika kao zaraćene

3.2. Pravna kvalifikacija sukoba

Uribeova snažna retorika koja se bazirala na tome da Kolumbija nije u oružanom sukobu, nego da se bori s terorističkim napadima i prijetnjama, te bojazan da bi priznavanje oružanog sukoba značilo i priznavanje FARC-a kao zaraćene stranke, pokazala se neopravdanom jer međunarodno pravo ne zahtijeva formalno priznavanje zaraćenih stranaka, odnosno postojanja oružanog sukoba.¹¹⁴

Primjer Kolumbije pokazuje važnost objektivnog određenja postojanja oružanog sukoba, u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom, odnosno Ženevskim konvencijama iz 1949. godine. Prvi korak u tom smislu je određivanje radi li se o međunarodnom ili nemeđunarodnom oružanom sukobu, kako bi se precizirala primjena odgovarajućih pravila međunarodnog humanitarnog prava. U tom kontekstu, situacija u Kolumbiji je jasna - radi se o nemeđunarodnom oružanom sukobu zato što u sukobu sudjeluju (različite) naoružane grupe koje su djelovale u Kolumbiji i borile se protiv vlade te nisu bile pod kontrolom neke druge države.¹¹⁵ S obzirom na to, u ovom slučaju relevantni su zajednički članak 3. Ženevskih konvencija te Protokol II. Zajednički članak 3. Ženevskih konvencija primjenjuje se u svim slučajevima nemeđunarodnih oružanih sukoba, dok se Protokol II, sukladno članku 1., primjenjuje samo kada se postigne određena razina intenziteta sukoba.¹¹⁶ Dakle, postoje dva praga za utvrđivanje nemeđunarodnog oružanog sukoba, a razlika između ta dva praga je činjenično pitanje koje se promišlja i analizira u praksi država i odlukama međunarodnih sudova.¹¹⁷

Kako je već spomenuto, članak 1. Protokola II propisuje dva objektivna kriterija za utvrđivanje postojanja nemeđunarodnog oružanog sukoba (intenzitet sukoba vlasti i naoružane grupe i razina organizacije naoružane grupe). Međutim,

stranke gubi na važnosti. Dakle, sve stranke sukoba, bilo da se radi o međunarodnom ili nemeđunarodnom sukobu, dužne su primjenjivati te odredbe čim započne oružani sukob. Vidi Clapham, A., *Human Rights Obligations of Non-State Actors*, The Collected Courses of the Academy of European Law, Oxford University Press, Oxford, 2006., str. 271. – 273.

¹¹⁴ Sandoz, Y., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*, International Committee of the Red Cross, Geneva, 1987., para. 4453., dostupno na: https://www.loc.gov/frd/Military_Law/pdf/Commentary_GC_Protocols.pdf (14. studenog 2020.).

¹¹⁵ Lozano, Machado, *op. cit.* (bilj. 84), str. 61. – 62.

¹¹⁶ *Ibid.*, str. 62. – 63.

¹¹⁷ *Ibid.*, str. 64. – 65. Sudovi koji su najviše promišljali o kriterijima za postojanje oružanog sukoba su Međunarodni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije (ICTY) i Međunarodni sud (ICJ).

treba u obzir uzeti i treći kriterij, a to je teritorijalna kontrola kojom se prosuđuju i intenzitet sukoba i stupanj organizacije naoružane skupine.¹¹⁸

U tom kontekstu treba spomenuti praksu ICTY-a, odnosno presudu u slučaju *Boškoski* iz 2008. godine, u kojoj je Sud potvrdio već u nekim ranijim presudama postavljene jasne kriterije za utvrđivanje razine organizacije i intenziteta otpora koje je potrebno zadovoljiti da bi se moglo govoriti o nemeđunarodnom oružanom sukobu. Tako je ICTY za razinu organizacije naoružane skupine ovom presudom postavio pet standarda:

1. postojanje zapovjedničke strukture,
2. mogućnost poduzimanja organiziranih vojnih operacija,
3. određena razina logistike, kao mogućnost unovačenja ili izdavanje odora,
4. određena razina provođenja discipline, i
5. sposobnost skupine da djeluje u ime svih njezinih članova.¹¹⁹

Za razinu otpora naoružane skupine ICTY postavlja petnaest standarda, od kojih navodimo samo neke:

1. ozbiljnost napada i pitanje je li rastao broj sukoba,
2. širenje sukoba teritorijem i kroz određeno vrijeme,
3. porast broja državnih snaga i mobilizacije te distribucija oružja između obje strane sukoba,
4. pitanje je li sukob privukao pažnju Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda,
5. broj civila prisiljenih da napuste područje sukoba,
6. vrsta korištenog oružja,
7. opsada gradova i upotreba teške artiljerijske vatre na te gradove,
8. opseg uništenja i broj žrtava uzrokovani teškom artiljerijskom vatrom,
9. broj raspoređenih jedinica...¹²⁰

U slučaju Kolumbije objektivni kriteriji za postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba bili su ispunjeni te je svakako aktivirana primjena međunarodnog humanitarnog prava među strankama sukoba, iako se državna vlast tome odupirala. Novi predsjednik Santos ipak je priznao postojanje nemeđunarodnog sukoba unutar teritorija Kolumbije. Primjena dijela međunarodnog prava koji se odnosi na nemeđunarodne oružane sukobe s posebnim naglaskom na Protokol II. iz 1977.

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ *Prosecutor v. Ljube Boškoski and Johan Tarčulovski*, op. cit. (bilj. 19), paras. 194. – 206.

¹²⁰ *Ibid.*, para. 177.

godine sada je bila i formalno potvrđena.¹²¹ No, to je kod nekih izazvalo strah da će priznavanjem oružanog sukoba u Kolumbiji doći do ograničenja mogućnosti države da reagira na sukob ili da će naoružane grupe dobiti legitimitet i zaštitu kao zaraćena stranka.¹²² Međutim, upravo za takve situacije ključan je četvrti stavak zajedničkog članka 3. Ženevskih konvencija koji naglašava da primjena odredaba tog članka ne utječe na pravni položaj zaraćenih stranaka.¹²³ Radi li se o pobunama manjeg intenziteta, vlada može primjenjivati zakone svoje države i represivni aparat protiv njih, te ne dolazi do primjene međunarodnog prava i druge se države ne smiju miješati u ta unutarnja pitanja.¹²⁴

Važno je napomenuti da su odredbe zajedničkog članka 3. Ženevskih konvencija već stekle status međunarodnog običajnog prava i primjenjuju se bez obzira je li neka država stranka tih ugovora ili nije, dok za Dopunske protokole nije utvrđeno da su u cijelosti postali međunarodno običajno pravo i puno je manji broj država stranaka tih Protokola.¹²⁵ Osim toga, važno je ponoviti da je primjena zajedničkog članka 3. puno šira od Protokola II. s obzirom na to da taj članak općenito kaže da se primjenjuje kad izbije oružani sukob na području neke države stranke, a ne postavlja sve kriterije za naoružane skupine koje se bore protiv vlade države kao što to postavlja Protokol II.¹²⁶ Velika je važnost stavka 4. zajedničkog članka 3. Ženevskih konvencija koji je, čineći pravni položaj stranaka sukoba irelevantnim, uspio dovesti do nesmetane provedbe međunarodnog humanitarnog prava.¹²⁷ Dakle, u temelju je međunarodnog humanitarnog prava dužnost svih stranaka sukoba da primjenjuju međunarodno pravo radi osiguravanja minimalnih pretpostavki potrebnih za zaštitu svake ljudske osobe, kako boraca tako i civila.

¹²¹ Lozano, Machado, *op. cit.* (bilj. 84), str. 65. – 66.

¹²² *Ibid.*

¹²³ Vlada neke države svakako ima legitimitet suzbijati svaku pobunu i nemire na svojem području, a iz teksta ovog stavka vidimo kako je svrha Ženevskih konvencija humanizacija ratovanja u najvećem mogućem opsegu, a ne miješanje u unutarnje poslove država.

¹²⁴ Upravo zbog toga vlada predsjednika Uribea nije htjela priznati ustanike, odnosno FARC, jer je htjela riješiti njihove aktivnosti sama, primjenom unutarnjeg represivnog aparata.

¹²⁵ Henckaerts, J., Doswald-Beck, L. (ur.), *Customary International Humanitarian Law Volume I: Rules*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005., str. xxxv.

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ Article 3, paragraph 4, ICRC Commentary of 2016, *op. cit.* (bilj. 12), paras. 861. *et seq.*

3.3. Međunarodna reakcija

Kako je prethodno rečeno, između 2002. i 2010. godine kolumbijska je Vlada odbijala priznati postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba zbog bojazni da će FARC dobiti legitimitet i zaštitu kao zaraćena strana od strane trećih država. Međutim, neke države postupile su drukčije. Tako je, primjerice, Rafael Correa tijekom svoje kandidature za predsjednika Ekvadora izjavio da pripadnici FARC-a nisu teroristi nego gerilci, dok je venezuelanski predsjednik Hugo Chavez tražio priznanje zaraćenosti od strane kolumbijske Vlade.¹²⁸ Također, vidjeli smo da politika ipak nije mogla utjecati na provođenje međunarodnog humanitarnog prava, jer je čak i kolumbijski Ustavni sud potvrdio da se pravila međunarodnog humanitarnog prava trebaju poštivati u svim slučajevima.¹²⁹

Dvije su zaraćene stranke u Kolumbiji (Vlada, s jedne strane i FARC, s druge) 24. studenoga 2016. godine potpisale revidirani Konačni sporazum za okončanje sukoba i izgradnju stabilnog i trajnog mira.¹³⁰ Konačni sporazum predviđa, između ostalog, uspostavu posebne misije UN-a koja je dobila odgovornost za verifikaciju Sporazuma između Vlade i FARC-a o bilateralnom i konačnom prekidu vatre te prestanku neprijateljstava i polaganju oružja.¹³¹ Konačni sporazum određuje i da bi druga misija UN-a trebala biti odgovorna za nadzor nad reintegracijom članova FARC-a u politički, ekonomski i društveni život, provedbom mjera osobne i kolektivne sigurnosti i zaštite te provedbom sveobuhvatnih programa sigurnosti i zaštite zajednice na tim područjima.¹³²

¹²⁸ Lozano, Machado, *op. cit.* (bilj. 84), str. 61.

¹²⁹ Landel, M., "Are Aerial Fumigations in the Context of the War in Colombia a Violation of the Rules of International Humanitarian Law?", *Transnational Law & Contemporary Problems*, sv. 19, br. 2, 2010., str. 492. – 513. U sudskim presudama je vidljivo da je kolumbijsko pravosuđe provodilo međunarodno humanitarno pravo. Tako je kolumbijski Ustavni sud presudio da prema članku 214. Ustava pravila međunarodnog humanitarnog prava trebaju biti poštovana u svim slučajevima. Iako ova presuda nije relevantna za međunarodne obveze Kolumbije, ona ipak pokazuje da se međunarodno humanitarno pravo primjenjuje u toj državi.

¹³⁰ *Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace*, dostupno na: www.peaceagreements.org (3. prosinca 2020.).

¹³¹ *The mandate of the UN Verification Mission is set out in a Security Council Resolution*, dostupno na: <https://colombia.unmissions.org/en/mandate> (28. listopada 2020.). Vidi rezoluciju Vijeća sigurnosti UN Doc. S/RES/2377 (2017).

¹³² Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, *ibid.*

4. PRIMJER IRAKA

4.1. Prikaz oružanog sukoba i njegovi glavni akteri

Iranska monarhija srušena je u revoluciji pod vodstvom Abd a-Karim Qasima 1958. godine,¹³³ nakon čega je uslijedio povratak kurdskog vođe Mustafe Barzanija u Bagdad.¹³⁴ Uspostavljena je Republika Irak koja je potvrdila partnerstvo i ravnopravnost između Arapa i Kurda te drugih manjina u jednoj nacionalnoj državi. Barzani je vodio Demokratsku Stranku Kurdistan (Kurdistan Democratic Party - KDP) koja se zalagala za autonomiju Kurdistan i demokraciju Iraka, dok je s druge strane bila stranka Baath, okrenuta panarapskim svjetonazorima s tadašnjim vođom Ahmed Hassan al-Bakrom.¹³⁵ Irak je 1970. godine objavio plan o uspostavi kurdske autonomije u roku od četiri godine, ali to nije učinjeno zbog naglog preokreta u al-Bakrovoj politici kojom započinje razdoblje programa arabizacije u naftom bogatim regijama oko Kirkuka i Khanaqina, a 1974. godine organiziran je progon Kurda.¹³⁶ Iran je iz solidarnosti pomagao Kurdima, a u borbi protiv panarapske politike uključili su se SAD i Izrael. S druge strane je bio SSSR što je kulminiralo oružanim sukobom.¹³⁷

Taj je sukob okončan 1975. godine kada irački predstavnik Saddam Hussein i iranski šah Mohammad Reza Pahlavi potpisuju Alžirski sporazum kojim se obvezuju na okončavanje oružane podrške Kurdima u Iraku.¹³⁸ Kurdska situacija u Iraku značajno se pogoršala u vrijeme Saddamovih agresija te je 1980. započeo iračko-iranski rat.¹³⁹ Saddamova Vlada protiv manjina provodi represivne mjere što je 1983. godine rezultiralo građanskim ratom između sunitskih Arapa i Kurda.¹⁴⁰ Glavni kurdske predstavnici u tom sukobu bili su Masud Barzani koji je u Arbilu predvodio

¹³³ Abd al-Karim Qasim bio je vojni časnik koji je svrgnuo iračku monarhiju 1958. i postao premijer novonastale Republike Irak. Više o revoluciji 1958. godine u Iraku vidi u Encyclopaedia Britannica, "Abd al-Karīm Qāsim", dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Abd-al-Karim-Qasim> (5. veljače 2021.).

¹³⁴ Rogg, I., Rimscha, H., "The Kurds as parties to and victims of conflicts in Iraq", *International Review of the Red Cross*, sv. 89, 2007., str. 826.

¹³⁵ *Ibid.*

¹³⁶ Kurdi. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34705> (15. studenog 2020.).

¹³⁷ Rogg, Rimscha, *op. cit.* (bilj. 134), str. 826. – 827.

¹³⁸ Hrvatska enciklopedija, *op. cit.* (bilj. 136). Sporazumom je uspostavljena Autonomna Regija Kurdistan ograničene vlasti, a iz nje su isključene regije Kirkuka i Khanaqina koje su i dalje bile pod programom arabizacije.

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ *Ibid.*

KDP te Džalal Talabani i njegov novoosnovani Kurdistanski patriotski savez (*Patriotic Union of Kurdistan* - PUK) iz Sulejmanije, a obje političke struje pomagao je Iran.¹⁴¹ Završno razdoblje iračko-iranskog, odnosno arapsko-kurdskog sukoba iz 1988. godine, obilježavaju masovna stradavanja i zločini s obilježjima genocida protiv Kurda.¹⁴² Nakon iračke invazije na Kuvajt te poraza u Zaljevskom ratu Kurdi opet doživljavaju progon gušenjem pobune iz 1991. godine, kada je Irak pod vodstvom Saddama Husseina uspio uspostaviti kontrolu nad iračkim Kurdistanom.¹⁴³

Da bi se zaštitili preostali Kurdi, Vijeće sigurnosti UN-a donosi Rezoluciju 688¹⁴⁴ kojom se iračkom ratnom zrakoplovstvu zabranjuje preleti sjeverno od 36. paralele.¹⁴⁵ Kurdska gerila 1991. godine uspijeva izbaciti iračku vojsku iz Arbila i Sulejmanije, gdje uspostavljaju kontrolu, a iračka vlast odgovara obustavom humanitarne pomoći i potpunim embargom iračkog Kurdistan.¹⁴⁶ Kurdi tada osnivaju Kurdsku regionalnu vladu i održavaju parlamentarne izbore. Sredinu 1990.-ih godina obilježava građanski rat između KDP-a i PUK-a, dviju glavnih kurdskih političkih stranaka u Iraku.¹⁴⁷ Situacija je postala još složenija kada SAD, pod izlikom da želi spriječiti novi genocid nad Kurdima, započinje s bombardiranjem Iraka, a zbog međunarodnog djelovanja kurdskog PKK u sukobe se uključuje i Turska.¹⁴⁸ Mirovni sporazum između KDP-a i PUK-a sklopljen je 1998. godine uz američko posredništvo, a njime su se dvije stranke obvezale kako neće dozvoliti pristup iračkoj vojsci ili PKK-u na području Kurdistan, te kako će dijeliti političku vlast.¹⁴⁹ Suradnja između dviju političkih struja posebno je došla do izražaja 2003. godine kada su potpomogli američku invaziju na Irak i svrgavanje Saddama Husseina s vlasti.¹⁵⁰

¹⁴¹ Rogg, Rimscha, *op. cit.* (bilj. 134), str. 827. – 828.

¹⁴² Kao primjer navodimo al-Anfal kampanju i masakar u Halabdzi. Hrvatska enciklopedija *op. cit.* (bilj. 136).

¹⁴³ Kurdi napuštaju sjeverni Irak i bježe u Iran, Tursku i europske države. Vidi *ibid.*

¹⁴⁴ Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, UN Doc. S/RES/688 (1991).

¹⁴⁵ Hrvatska enciklopedija, *op. cit.* (bilj. 136).

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ 1996. godine dvije strane sklapaju savezništva: Talabanijev PUK traži pomoć od Irana, a Barzanijev KDP se okreće samom Saddamu koji vidi priliku da vrati kontrolu nad sjeverom zemlje. *Ibid.*

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ Ovim ratom okrenuli su se odnosi snaga te su kurdi i šijiti, od desetljećima marginaliziranih frakcija, postali dominantni u Iraku. Detaljnije vidi u: Rogg, Rimscha, *op. cit.* (bilj. 134), str. 829.

4.2. Pravna kvalifikacija sukoba

Oružani sukobi u Iraku nastavili su se 2003. godine invazijom Koalicije koja se pretežito sastojala od oružanih snaga SAD-a, Ujedinjene Kraljevine i Australije te se nastavila do današnjeg dana. U sukobu se mogu razlikovati četiri faze invazije:

1. faza 2003. godine - glavna invazija gdje se sukobljavaju Koaliicijske snage i iračka Vlada predvođena Saddamom Husseinom;¹⁵¹
2. faza od 2003. do 2004. godine - dolazi do potpunog pokoravanja iračkih snaga (*debellatio*) od strane Privremenog tijela koalicije (*Coalition Provisional Authority* - CPA);
3. faza od 2004. do 2008. godine - dolazi do transformacije Koaliicijskih okupatorskih snaga u Višenacionalne snage u Iraku (*Multi-National Force in Iraq* – MNF-I) koje imaju mandat od UN-a te šire međunarodno djelovanje;
4. faza 2009. do danas - ostaje kontinuirana prisutnost američkih snaga, bez mandata UN-a, dok su se ostale snage povukle. Sklopljen je novi Sporazum o statusu snaga (u nastavku SOFA - *Status of Forces Agreement*) između SAD-a i iračke Vlade.¹⁵²

U razdoblju od 19. ožujka do 30. travnja 2003. godine vodio se međunarodni oružani sukob između snaga Koalicije i Iraka.¹⁵³ Netom prije početka invazije ICRC je poslao Memorandum o pravilima međunarodnog humanitarnog prava koje trebaju poštovati države uključene u vojni sukob. ICRC je izrazio veliku zabrinutost oko situacije u Iraku te je posebno naglasio potrebu poštovanja odredaba o zaštiti osoba koje ne sudjeluju ili više ne sudjeluju u sukobu, o načinu vođenja vojnih operacija, o nestalima, o poštovanju znaka Crvenog križa i medicinskih djelatnosti te o operacijama pomoći civilima.¹⁵⁴ Irak, SAD, Ujedinjena Kraljevina i Australija su

¹⁵¹ Turns, D., "The International Humanitarian Law Classification of Armed Conflicts in Iraq since 2003", *Israel Yearbook on Human Rights*, sv. 40, 2010., str. 53. Glavna invazija započela je 19. ožujka 2003. godine ubojstvom predsjednika Husseina te zračnim napadom britanskih i američkih zrakoplova, dok su na kopnu okupaciju Bagdada provodile Koaliicijske snage predvođene SAD-om, Ujedinjenom Kraljevinom, Australijom i Poljskom, a naknadno su ju podržale Španjolska, Danska i druge države. 9. travnja iračke snage prestale su davati organizirani otpor. Saddamov režim efektivno je uklonjen s vlasti, međutim počele su se provoditi velike pljačke, nasilje u zajednici, a oružana borba nije prestajala. 1. svibnja američki predsjednik G. W. Bush formalno je proglasio kraj velikim borbenim operacijama.

¹⁵² *Ibid.*, str. 53.

¹⁵³ Dormann, K., Colassis, L., "International Humanitarian Law in the Iraq Conflict", *German Yearbook of International Law*, sv. 47, 2004., str. 293. – 295.

¹⁵⁴ ICRC, "Conflict in Iraq: Memorandum to the Belligerents", *International Review of the Red Cross*, sv. 85, 2003., str. 423. – 428. dostupno na: <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/article/other/5pxgbd.htm> (3. prosinca 2020.).

stranke Ženevskih konvencija, dok su posljednje dvije obvezane i Protokolom I.¹⁵⁵ Irak nije stranka Protokola I.¹⁵⁶ U svakom slučaju, sve zaraćene strane obvezne su poštovati običajnopravna pravila međunarodnog humanitarnog prava.

Druga faza okupacije smatra se efektivnim nastavkom međunarodnog oružanog sukoba uz primjenu međunarodnog humanitarnog prava.¹⁵⁷ Radi se o teritoriju druge države koji je okupiran kao posljedica oružanog sukoba s tom drugom državom.¹⁵⁸ Pravna pravila o okupaciji uređena su IV. Ženevskom Konvencijom o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata.¹⁵⁹ Međutim, postavlja se pitanje kada točno okupacija završava.¹⁶⁰ Članak 6. IV. Ženevske konvencije određuje da okupacija završava jednu godinu nakon opće obustave vojnih operacija.¹⁶¹ U tom kontekstu, ako se uzme u obzir objava američkog predsjednika Busha o prestanku vojnih operacija od 1. svibnja 2003.,¹⁶² to bi značilo da okupacija treba završiti 30. travnja 2004. godine. Transfer vlasti od CPA prema tranzicijskoj iračkoj administraciji dogodio se 28. lipnja 2004. godine.¹⁶³ U tom periodu već su se formirale Višenacionalne snage MNF-I čime je druga faza okupacije završila.¹⁶⁴ Iako su Ujedinjena Kraljevina i SAD u Rezoluciji Vijeća sigurnosti 1483 i formalno priznale da su okupatori,¹⁶⁵ u pravnom smislu to nije relevantno jer bi se Ženevske konvencije primjenjivale s obzirom na činjenicu da su sve stranke uključene u sukob Visoke stranke ugovornice tih Konvencija.¹⁶⁶

Treća faza slijedi nakon okupacije.¹⁶⁷ U toj fazi CPA je zamijenjen Višenacionalnim snagama MNF-I-om u svibnju 2004. godine donošenjem Rezolucije

¹⁵⁵ Turns, *op. cit.* (bilj. 151), str. 53.

¹⁵⁶ Dormann, Colassis, *op. cit.* (bilj. 153), str. 295. – 296.

¹⁵⁷ Turns, *op. cit.* (bilj. 151), str. 54.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ Ženevska konvencija o zaštiti građanskih osoba u vrijeme rata, *op. cit.* (bilj. 9).

¹⁶⁰ Turns, *op. cit.* (bilj. 151), str. 54.

¹⁶¹ Ženevska konvencija o zaštiti građanskih osoba u vrijeme rata, *op. cit.* (bilj. 9).

¹⁶² "Address to the Nation of Iraq From the U.S.S. Abraham Lincoln", *Public Papers of the Presidents of the United States: George W Bush*, Knjiga I., 2003., str. 410. dostupno na: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-2003-book1/pdf/PPP-2003-book1.pdf> (pristupljeno: 3. prosinca 2020.).

¹⁶³ CPA Order No. 100- *Transition of Law, Orders, Regulations, and Directives Issued by the Coalition Provisional Authority* (CPA/ORD/28 June 2004/100), dostupno na: <http://gjpi.org/wp-content/uploads/cpa-order-100.pdf> (pristupljeno: 03. prosinca 2020.).

¹⁶⁴ Turns, *op. cit.* (bilj. 151), str. 55.

¹⁶⁵ Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a S/RES/1483 (2003).

¹⁶⁶ Turns, *op. cit.* (bilj. 151), str. 56.

¹⁶⁷ Tijekom tog razdoblja dizale su se pobune predvođene strankom Baath i pristalicama Saddamovog režima, irački nacionalisti, islamisti, operativci Al Qaeda-e... Sve su te grupe unutar sebe još sadržavale manje grupe od kojih su se mnoge borile protiv Koalicije, dok su se druge borile međusobno za lokalnu vlast. *Ibid.*, str. 57.

Vijeća sigurnosti 1546.¹⁶⁸ Komplikacije kod klasificiranja ovog oružanog sukoba javljaju se zbog sljedećih faktora: prvo, iako je okupacija formalno završila, Koalićijske snage su ostale u Iraku te su sudjelovale u vojnim operacijama pod autoritetom Vijeća sigurnosti te uz dozvolu Vlade koju su te snage same postavile; drugo, činjenica je da su Koalićijske države rasporedile snage da poduzimaju vojne operacije u stranoj državi i protiv stranih državljana, te treće, činjenica da se nikakav oružani sukob više nije vodio direktno protiv neke druge države.¹⁶⁹

Stajalište ICRC-a je da je priroda sukoba nakon okupacije prestala biti međunarodna i prerasla u nemeđunarodnu.¹⁷⁰ Ujedinjena Kraljevina smatra da su britanske snage ostale nakon okupacije u sastavu Višenacionalnih snaga MNF-I koji je imao mandat Vijeća sigurnosti te da su ostali na poziv nove iračke Vlade.¹⁷¹ Međutim, taj poziv treba sagledati s dvije strane. Prije svega, poziv je uputila Vlada koju su te iste snage postavile na vlast. S druge strane, postavlja se pitanje je li ta Vlada mogla uputiti takav poziv s obzirom na nedostatak domaćeg i međunarodnog legitimiteta.¹⁷² Također, Ujedinjena Kraljevina je stranka Protokola II, a nikada nije uzela u obzir da irački pobunjenici ulaze u opseg primjene njegovog članka 1., stavka 1.,¹⁷³ ali da Irak nije stranka Protokola II.

S druge strane, SAD je u više navrata implicirao da je nakon okupacije narav sukoba ostala međunarodna.¹⁷⁴ Naime, SAD zauzima stajalište da sukob zadržava svoj izvorni karakter tijekom cijelog trajanja te da Vlada postavljena u Iraku kao rezultat okupacije ne može utjecati na promjenu naravi sukoba samom činjenicom da je odobrila ostanak Koalićijskih snaga na teritoriju koji su one prethodno okupirale.¹⁷⁵

U obzir treba uzeti i sudsku praksu ICTY-a koji raspravlja o mogućnosti internacionalizacije nemeđunarodnog oružanog sukoba uključivanjem neke druge

¹⁶⁸ Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, UN Doc. S/RES/1546 (2004).

¹⁶⁹ Turns, *op. cit.* (bilj. 151), str. 57. – 58.

¹⁷⁰ ICRC, "Iraq Post 28 June 2004: Protecting Persons Deprived of Freedom Remains a Priority" (5. kolovoza 2004.), dostupno na: <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/63kkj8.htm> (3. prosinca 2020.).

Tu tezu podupire i Ujedinjena Kraljevina što je potvrdio i Vrhovni sud SAD-a u presudi *Hamdan v. Rumsfeld* u kojoj se sugerira da se sukob između SAD-a i Al Qaeda treba tretirati kao oružani sukob koji nije međunarodnog karaktera unutar zajedničkog članka 3. Ženevskih Konvencija.

¹⁷¹ Turns, *op. cit.* (bilj. 151), str. 60. – 61.

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ Protokol II, *op. cit.* (bilj. 10). U svakom slučaju, s obzirom da Irak nije stranka Protokola II, na nemeđunarodni oružani sukob primjenjivali bi se zajednički članak 3. Ženevskih konvencija i međunarodno običajno pravo.

¹⁷⁴ Turns, *op. cit.* (bilj. 151), str. 61. – 62.

¹⁷⁵ Također, postoji pitanje legitimnosti donošenja takvih odluka od strane Vlade koju je ta ista okupacijska snaga postavila. Ovakvo gledanje kosi se sa zajedničkim člankom 2. Vidi *ibid.*

države u unutarnji sukob. U tom slučaju primjenjivala bi se sva pravila kao da se radi o (običnom) međunarodnom oružanom sukobu.¹⁷⁶ Problem je u tome što su se do sada druge države uključivale u unutarnje sukobe na strani pobunjenika, a ne Vlade, kao što je u slučaju Iraka.¹⁷⁷ Da se neka druga država, e.g. Iran, uključila u sukobe na strani pobunjenika, mogli bismo reći da je došlo do internacionalizacije nemeđunarodnog sukoba u smislu sudske prakse ICTY-a.¹⁷⁸ Vjerojatno najjači argument u prilog internacionalizacije sukoba s iračkim pobunjenicima bazira se na interpretaciji svrhe i cilja međunarodnog humanitarnog prava.¹⁷⁹ Naime širi je opseg pravila koji se odnose na međunarodne oružane sukobe sa širom i preciznijom pravnom zaštitom za žrtve te je *modus operandi* vojnika na tlu puno određeniji.¹⁸⁰

Četvrtu fazu oružanog sukoba obilježilo je postupno povlačenje vojnih snaga svih Koalicijskih država iz Iraka do 2009. godine. Američke snage ostale su u Iraku uz dopuštenje iračkih vlasti, ali bez međunarodnog mandata te su se transformirale u Snage Sjedinjenih Država - Irak (*United States Forces- Iraq – USF-I*) te je njihov ostanak uređen Sporazumom o statusu snaga (*Status of Forces Agreement - SOFA*).¹⁸¹ Tim Sporazumom američke snage trebale su se povući iz Iraka do kraja 2011. godine, što su i učinile.¹⁸²

¹⁷⁶ *Ibid.*

¹⁷⁷ U tim slučajevima postaje jasno da se radi o sukobu dvije ili više Visokih stranaka ugovornica. *Ibid.*

¹⁷⁸ *Ibid.*

¹⁷⁹ *Ibid.*, str. 63.

¹⁸⁰ *Ibid.*

¹⁸¹ *Ibid.* str. 57.

¹⁸² *Agreement Between the United States of America and the Republic of Iraq On the Withdrawal of United States Forces from Iraq and the Organization of Their Activities During Their Temporary Presence in Iraq*, 17. studenog 2008., čl. 24., st. 1., dostupno na: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/US-Iraqi_SOFA-en.pdf (3. prosinca 2020.). Treba naglasiti da, iako su se američke snage povukle 2011. godine, vratile su se na tlo Iraka 2014. godine zbog porasta utjecaja i nasilja ekstremističke skupine ISIL (*Islamic State of Iraq and the Levant*) te se američke snage i danas nalaze na teritoriju Iraka.

4.3. Međunarodna reakcija

Klasifikacija svih faza oružanog sukoba u Iraku predstavlja novi izazov za međunarodno humanitarno pravo. Dok je pravna narav sukoba tijekom invazije 2003. godine i za vrijeme okupacije do 2004. godine jasna, te je očito prema svim pravilima i kriterijima riječ o međunarodnom oružanom sukobu, situacija nakon završetka okupacije predstavlja problem u definiranju vrste oružanog sukoba.¹⁸³ Za vrijeme međunarodnog oružanog sukoba primjenjuju se Ženevske konvencije, Protokol I (za Ujedinjenu Kraljevinu i Australiju), te međunarodno običajno pravo.¹⁸⁴ Za vrijeme okupacije relevantna je IV. Ženevska konvencija koja djeluje kao *lex specialis* te uređuje prava i obveze za vrijeme okupacije.¹⁸⁵ SAD je ostao suzdržan oko klasifikacije sukoba nakon okupacije, s implicitnim naznakama da je sukob ostao međunarodnog karaktera, dok Ujedinjena Kraljevina smatra da se nakon okupacije međunarodni oružani sukob transformirao u nemeđunarodni zbog nepostojanja druge države kao zaraćene stranke.¹⁸⁶ Sudska praksa i akademski stručnjaci također su imali različite stavove.¹⁸⁷ Neki teoretičari smatraju da međunarodni element ostaje zbog prisutnosti Multinacionalnih Koalicijskih snaga te tako norme koje reguliraju međunarodne oružane sukobe i okupaciju trebaju ostati primjenjive. S druge, pak, strane ima i onih koji smatraju da nova iračka Privremena Vlada može dati valjan pristanak za prisustvo Multinacionalnih snaga i da je najjednostavniji pravni pristup prekvalificirati sukob u jedan ili možda više nemeđunarodnih oružanih sukoba, na koje bi se primjenjivao zajednički članak 3. Ženevskih konvencija, kao i običajnopravna pravila međunarodnoga prava primjenjiva u nemeđunarodnim oružanim sukobima, budući da međunarodne snage djeluju na strani iračke Vlade protiv pobunjenika.¹⁸⁸

S obzirom na to da su se Multinacionalne snage borile s i u suradnji s iračkim oružanim i sigurnosnim snagama, podnoseći izvještaje Privremenoj Vladi, a protiv naoružanih oporbenih skupina, smatramo da postoje opravdani razlozi da se sukob

¹⁸³ Turns, *op. cit.* (bilj. 151), str. 65.

¹⁸⁴ *Ibid.*

¹⁸⁵ *Ibid.*

¹⁸⁶ *Ibid.*

¹⁸⁷ *Ibid.*

¹⁸⁸ Dormann, Colassis, *op. cit.* (bilj. 153), str. 312. – 313.

prekvalificira kao nemeđunarodni oružani sukob. Kako su članovi Vijeća sigurnosti prepoznali i prihvatili kao legitimnu Privremenu Vladu Iraka, teško se može tvrditi da se nastavlja međunarodni oružani sukob između koalicijskih snaga i oružanih snaga države Irak.¹⁸⁹ Također je isključeno kvalificiranje oružane skupine, protiv kojih se Multinacionalne snage zajedno bore s iračkim oružanim i sigurnosnim snagama, kao oružane snage vlade ili države vlasti, što je još jedan uvjerljivi argument u prilog tvrdnji da se radi o transformaciji međunarodnog u nemeđunarodni oružani sukob.¹⁹⁰

¹⁸⁹ *Ibid.*

¹⁹⁰ *Ibid.*

5. PRIMJER IZRAELSKO-LIBANONSKOG SUKOB

5.1. Prikaz oružanog sukoba i njegovi glavni akteri

Da bismo mogli razumjeti problematiku izraelsko-libanonskog oružanog sukoba, najprije moramo utvrditi tko su njegovi glavni sudionici i u kakvim okolnostima je sukob nastao. Hezbollah je politička organizacija libanonskih muslimana (šijita), osnovana 1982. godine nakon izraelske invazije na Libanon i nakon rascjepa u šijitskoj organizaciji Amal.¹⁹¹ Hezbollah zagovara islamizaciju te podupire palestinsku borbu protiv Izraela. Organizacija se sastoji od vijeća nazvanog Majlis al-shura koje se sastoji od sedam članova.¹⁹²

Hezbollah odlučuje sudjelovati na izborima u Libanonu 1992. godine, čime ta organizacija pokazuje da se njen fokus mijenja i da žele sudjelovati u unutarnjoj politici Libanona.¹⁹³ Nakon ubojstva tadašnjeg premijera Rafika Haririja javlja se još veća želja za uključivanjem u politiku te osnaživanjem vojne sile Hezbollaha. Tomu je pridonijelo i povlačenje sirijskih trupa iz Libanona, što dovodi do promjene u omjeru snaga te Hezbollah postaje najjača politička organizacija koja raspolaže vojnom silom u Libanonu.¹⁹⁴ U svojim aktivnostima Hezbollah naglašava kako je ta organizacija posvećena očuvanju libanonske neovisnosti i zaštiti Libanona od izraelske prijetnje, uključujući i oružanom silom.¹⁹⁵

Usprkos odredbama rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1559 donesene 2004. godine, Hezbollah je odbio razoružavanje te je nastavio s napadima usmjerenima protiv izraelske vojske na libanonsko-izraelskoj granici, uz objašnjenje da Izrael i dalje kontrolira sporno područje te drži zatočenima stotine libanonskih zatvorenika.¹⁹⁶

¹⁹¹ Hezbollah. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=25338> (25. rujna 2020.). Oružano krilo Hezbollaha bori se protiv izraelske vojske koja je više desetljeća kontrolirala južni Libanon, napadajući vojna, ali i civilna naselja u Izraelu, primjenjujući i samoubilačke akcije.

¹⁹² Svaki od članova zadužen je za određeno područje, uključujući financije, pravosuđe, socijalna, politička i vojna pitanja. Bloom, C., "The Classification of Hezbollah in Both International and Non-International Armed Conflicts", *Annual Survey of International & Comparative Law*, sv. 14, 2008., str. 64.

¹⁹³ Tim postupkom kreće transformacija organizacije od regionalne vojne skupine prema političkoj stranci. *Ibid.*, str. 65.

¹⁹⁴ Hezbollah predstavlja i najveću libanonsku zajednicu šijita, koja je pod vodstvom Nasrallaha od marginalizirane skupine postala organizirana politička stranka i utjecajni društveni čimbenik. *Ibid.*

¹⁹⁵ *Ibid.*, str. 66. – 67.

¹⁹⁶ Izrael je smatrao da su sporne farme na sirijskoj strani granice te da su dio okupirane Golanske visoravni. *Ibid.*, str. 67. Vidi i rezoluciju Vijeća sigurnosti UN-a, UN Doc. S/RES/1559 (2004). Osim

Članovi Hezbollaha 12 srpnja 2006. godine napadaju izraelsku vojsku te ubijaju osam vojnika, dok dva drže zatočenima kako bi ih iskoristili za razmjenu za libanonske zarobljenike u Izraelu.¹⁹⁷ Izrael je na napad i otmicu vojnika reagirao bombardiranjem Libanona, a Hezbollah je nakon toga lansirao rakete na Izrael.¹⁹⁸ Sukob se nastavio i nakon toga razdoblja.¹⁹⁹ Žrtve su bile velike i s jedne i s druge strane te je preko stotinu tisuća Izraelaca i više od milijun Libanonaca moralo napustiti svoje domove.²⁰⁰

5.2. Pravna kvalifikacija sukoba

Napadi u organizaciji Hezbollaha usmjereni protiv izraelskog teritorija te izraelsko bombardiranje Libanona u svakom slučaju predstavljaju oružani sukob te se na njega primjenjuje međunarodno humanitarno pravo. Problem se javlja kod klasifikacije organizacije Hezbollah, što utječe i na primjenu odgovarajućih međunarodnopravnih pravila. U tom kontekstu, potrebno je analizirati pravila međunarodnog prava o odgovornosti država za međunarodno protupravne čine, odnosno o pripisivosti čina određenih aktera državi kao subjektu međunarodnoga prava. Dakle, potrebno ispitati je li organizacija Hezbollah državni ili nedržavni organ, odnosno koja pravila međunarodnog prava su primjenjiva u jednom odnosno drugom slučaju.

Ako se radnje Hezbollaha mogu pripisati Libanonu kao državi, sukladno odredbi čl. 4. Nacrta od odgovornosti država za međunarodno protupravne čine,²⁰¹ u kojem slučaju se Hezbollah promatra kao državni organ, bit će riječ o međunarodnom

zahtjeva za razoružanjem, tom je rezolucijom Vijeće sigurnosti naložilo i povlačenje svih stranih vojnih snaga s područja Libanona.

¹⁹⁷ Bloom, C., *op. cit.* (bilj. 192), str. 62.

¹⁹⁸ *Ibid.*, str. 63.

¹⁹⁹ U tom periodu Izrael je imao preko 5000 zračnih napada na Libanon te je krenuo i s napadima na kopnu i s mora, dok se procjenjuje da je Hezbollah ispalio preko 2500 raketa na Izrael. *Ibid.*

²⁰⁰ *Ibid.*

²⁰¹ Članak 4. Nacrta članaka o odgovornosti država za međunarodno protupravne čine propisuje sljedeće:

Postupanje organa države

1. Postupanje bilo kojeg državnog organa smatrat će se aktom te države prema međunarodnom pravu, bez obzira izvršava li organ zakonodavnu, izvršnu, sudsku ili bilo koju drugu funkciju, bez obzira na to na koji položaj ima u organizaciji države i bez obzira je li to organ središnje vlade ili teritorijalne jedinice države.

2. Organ uključuje bilo koju osobu ili entitet koji ima taj status u skladu s unutarnjim zakonom države. Vidi: International Law Commission, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, 2001., dostupno na: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf (15. siječnja 2021.).

oružanom sukobu te se u tom slučaju primjenjuju Ženevske konvencije i Protokol I.²⁰² U tom slučaju i Izrael i Libanon su dužni primjenjivati odredbe o priznavanju statusa ratnih zarobljenika protivničkim borcima, sukladno odredbama III. Ženevske konvencije o postupanju s ratnim zarobljenicima.²⁰³

Pitanje o tome tko se smatra državnim organom, a čija djela se mogu pripisati državi, odnosno u kojim slučajevima se djela pojedinaca ili skupina mogu pripisati državi, rješava Nacrt članaka o odgovornosti države za međunarodne protupravne čine,²⁰⁴ odnosno međunarodna sudska praksa. Tako, primjerice, Međunarodni sud u slučaju *Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država*²⁰⁵ uvodi, s jedne strane, test “potpune kontrole i ovisnosti”, koji utvrđuje mogu li se pojedinci ili grupe izjednačiti

²⁰² Bloom, *op. cit.* (bilj. 192), str. 75. Ako gledamo Hezbollah kao državni organ, Ženevske konvencije trebaju se provoditi i u budućim sukobima između Izraela i Libanona, budući da su obje države stranke tih međunarodnih ugovora. Međutim, Izrael nije stranka Protokola I, dok Libanon jest. U tom slučaju primjenjivat će se one odredbe Protokola I koje su stekle status međunarodnog običajnog prava. Naime, države ne mogu izbjeći odgovornost samo zato što nisu stranke međunarodnih ugovora jer će ih i dalje obvezivati međunarodno običajno pravo primjenjivo u oružanim sukobima.

²⁰³

Članak 4. Ženevske konvencije o postupanju s ratnim zarobljenicima propisuje:

A. Ratni zarobljenici, u smislu ove Konvencije, jesu osobe koje pripadaju jednoj od ovih kategorija, a koje su pale pod vlast neprijatelja:

1. pripadnici oružanih snaga stranke sukoba, kao i pripadnici milicija i dobrovoljačkih odreda koji ulaze u sastav tih oružanih snaga;
2. pripadnici ostalih milicija i pripadnici ostalih dobrovoljačkih odreda, uključujući i pripadnike organiziranih pokreta otpora, koji pripadaju stranci sukoba i koji djeluju izvan ili unutar vlastitog područja, čak i ako je ono okupirano, pod uvjetom da te milicije ili dobrovoljački odredi, uključujući i te organizirane pokrete otpora, ispunjavaju ove uvjete:
 - a) da im na čelu stoji osoba odgovorna za svoje podčinjene;
 - b) da imaju određeni i na daljinu prepoznatljiv znak raspoznavanja;
 - c) da otvoreno nose oružje;
 - d) da svoje operacije izvode u skladu s ratnim zakonima i običajima;
3. pripadnici redovitih oružanih snaga koji izraze vjernost nekoj vladi ili vlasti koju nije priznala sila u čijoj su vlasti;
4. osobe koje prate oružane snage a da im neposredno ne pripadaju, kao i civilni članovi posada vojnih zrakoplova, ratni dopisnici, dobavljači, članovi radnih jedinica čija je dužnost briga o udobnosti oružanih snaga, pod uvjetom da su za to dobile odobrenje od oružanih snaga koje prate i koje su im u tu svrhu izdale osobnu iskaznicu sličnu priloženom uzorku;
5. članovi posada, uključujući zapovjednike, pilote i vježbenike, trgovačke mornarice te posade civilnog zrakoplovstva stranaka sukoba, koji ne uživaju povoljniji postupak na temelju drugih odredaba međunarodnog prava;
6. stanovništvo neokupiranog područja koje se prilikom približavanja neprijatelja spontano lati oružja da bi se oduprlo postrojbama napadača, ne imajući vremena organizirati se kao redovite oružane snage, ako otvoreno nosi oružje i ako poštuje ratne zakone i običaje...” Ženevska konvencija o postupanju s ratnim zarobljenicima, *op. cit.* (bilj. 9).

²⁰⁴ Nacrt članaka o odgovornosti država za međunarodno protupravne čine, iako nije usvojen u formi pravno obvezujućeg akta, dakle međunarodnog ugovora, nego samo kao Nacrt članaka koji je usvojila Komisija za međunarodno pravo 2001. godine, predstavlja kodifikaciju međunarodnog prava u pogledu odgovornosti država za međunarodno protupravne čine i na njega se međunarodni sudovi često pozivaju kad odlučuju o odgovornosti država.

²⁰⁵ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgement, I.C.J. Reports (1986), str. 14., para. 115.

s državnim organima, odnosno jesu li oni *de facto* državni organi.²⁰⁶ S druge strane, kao supsidijarni test Međunarodni sud uvodi test “efektivne kontrole” koji uz postojanje opće kontrole koja nije potpuna, te visokog stupnja zavisnosti grupe, mora utvrditi i postojanje efektivne kontrole nad pojedinom operacijom unutar koje je izvršen čin koji se nastoji pripisati državi.²⁰⁷ To bi značilo da ako država ne provodi kontrolu nad svakom pojedinom operacijom tijekom koje se dogodio međunarodno protupravni čin, ta se kršenja međunarodnog prava ne bi mogla pripisati državi.²⁰⁸ U praksi Međunarodnog suda pokazalo se da je zahtjevima testa efektivne kontrole jako teško udovoljiti i da je njegovom primjenom gotovo nemoguće dokazati tako visok stupanj kontrole države nad djelovanjem pojedinaca ili skupine pojedinaca.²⁰⁹

S druge strane, ICTY je u svojim odlukama utvrdio da potreban stupanj kontrole nad pojedincima ili nekom skupinom može varirati ovisno o činjeničnim okolnostima te da stupanj kontrole ne može biti univerzalan.²¹⁰ U tom kontekstu, ICTY je istaknuo da se organiziranu i hijerarhijski strukturiranu grupu pojedinaca ne mora posebno usmjeriti specifičnim uputama na počinjenje međunarodno protupravnog čina kako bi se taj čin pripisao državi, nego je dovoljno postojanje “sveopće kontrole” države nad takvom organiziranom i hijerarhijski strukturiranom grupom. Takva sveopća kontrola će postojati ako država uz opskrbljivanje i financiranje grupe koordinira njenim vojnim aktivnostima ili joj pomaže pri planiranju vojnih aktivnosti na općoj razini.²¹¹ Na temelju toga uspostavljen je test “sveopće kontrole”.²¹²

Promatrajući Hezbollah kroz navedene standarde možemo zaključiti kako nije postojala kontrola vlade Libanona nad Hezbollahom jer Libanon nije pružio trening, obuku i opremu Hezbollahovoj vojsci, već je većina financijske potpore i obuke dolazila od strane Irana.²¹³ Međutim, Hezbollah je ipak stekao relevantan status u

²⁰⁶ *Ibid.*, para. 109.

²⁰⁷ *Ibid.*, para. 115.

²⁰⁸ *Ibid.*

²⁰⁹ Vidi, na primjer, presude: *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v Uganda)*, Judgement, I.C.J. Reports (2005); *Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v Serbia and Montenegro)*, Judgement, I.C.J. Reports (2007).

²¹⁰ *Prosecutor v. Duško Tadić*, Appeals Chamber Judgement, ICTY, Case No. IT-94-1-A, 1999., para. 117.

²¹¹ *Ibid.*, para. 156.

²¹² Za usporedbu testa efektivne kontrole i testa sveopće kontrole vidi Cassese, A., “The Nicaragua and Tadić Test Revisited in Light of the ICJ Judgement on Genocide in Bosnia”, *The European Journal of International Law*, sv. 18, br. 4, 2007.

²¹³ Bloom, *op. cit.* (bilj. 192), str. 78.

libanonskoj politici te se smatra da su s vremenom Hezbollah i Libanon uistinu postali jedno (uz poticanje i pristanak libanonske Vlade).²¹⁴ Dapače, Libanon je u potpunosti podupirao Hezbollah u obrani države od izraelskih napada. Sve upućuje na to da je Hezbollah imao implicitnu potporu libanonske Vlade te da je uistinu djelovao kao *de facto* državni organ, odnosno državna vojska.²¹⁵

S druge strane, najjači argument u prilog mišljenja da Hezbollah nije djelovao kao *de facto* organ države Libanon je upravo u tome što su Iran i Sirija najviše pomagali Hezbollahu što se tiče vojne obuke i financiranja vojske.²¹⁶ Međutim, Iran ipak nije izravno kontrolirao postupanje i odlučivanje u okviru te organizacije, što isključuje primjenu načela “efektivne kontrole” Hezbollaha.²¹⁷ S druge strane, ni test “sveopće kontrole” nije primjenjiv jer osim financijske i vojne potpore koju daje Iran traže se i neki drugi elementi.²¹⁸ Čini nam se da bi u ovoj situaciji, uzimajući u obzir i sve druge okolnosti slučaja, bilo moguće primijeniti odredbu čl. 5. Nacrta o odgovornosti države za međunarodno protupravne čine, prema kojoj će se djela osoba ili entiteta koji nisu državni organi, ali koji izvršavaju elemente vlasti, smatrati djelima te države.²¹⁹

²¹⁴ *Ibid.*, str. 79.

²¹⁵ U ovom sukobu ne samo da je libanonska Vlada dozvolila Hezbollahu da sudjeluje u sukobu s Izraelom, nego radnje Hezbollaha nisu ispitivane ni godinama nakon sukoba. U prilog tom argumentu ide i to da je Libanon pristao predati kontrolu nad graničnim područjem s Izraelom upravo Hezbollahu. Treba naglasiti kako je vojska Hezbollah bila puno jača, opremljenija i naprednija od službene libanonske vojske te mnogi smatraju kako je upravo ona zbog toga postala nacionalna vojska. *Ibid.*, str. 79. – 81.

²¹⁶ *Ibid.*, str. 82.

²¹⁷ Dakle, odnos Irana i Hezbollaha je više baziran na konzultacijama s iranskim vođama, a ne na izravnoj kontroli nad članovima Hezbollaha. Vidi više u: *ibid.*

²¹⁸ *Ibid.*, str. 83.

²¹⁹

Članak 5. Nacrta članak o odgovornosti država za međunarodno protupravne čine propisuje sljedeće:
Postupanje osoba ili entiteta koji izvršavaju elemente vlasti
Postupanje osobe ili entiteta koji nije državni organ u smislu članka 4., ali koji je ovlašten zakonodavnom te države za izvršavanje elemenata vlasti, smatrat će se aktom države prema međunarodnom pravu, pod uvjetom da ta osoba ili entitet djeluje u tom svojstvu u određenoj situaciji. Vidi: *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, op. cit. (bilj. 201).

5.3. Međunarodna reakcija

Pitanje karaktera oružanog sukoba između Izraela i Hezbollaha još uvijek nije definitivno riješeno. Ne postoje snažni argumenti koji bi bili u prilog tvrdnji da se ovdje radi o međunarodnom, odnosno o nemeđunarodnom oružanom sukobu.²²⁰ Iako su se i prije tih sukoba pojavila mišljenja da bi se trebalo ukinuti pravno razlikovanje između međunarodnog i nemeđunarodnog oružanog sukoba, ova je situacija²²¹ uvela još veću konfuziju u pogledu primjene relevantnih pravila međunarodnog humanitarnog prava.

U teoriji su se javila promišljanja o novoj klasifikaciji oružanih sukoba - takozvanom transnacionalnom oružanom sukobu.²²² Transnacionalni sukob je neutralan, opisni pojam koji obuhvaća sve sukobe s prekograničnim karakterom koji uključuju nedržavne aktere i tako se naizgled udaljava od klasične podjele na međunarodni i nemeđunarodni oružani sukob.²²³ Različiti oblici sukoba koje transnacionalni sukobi mogu uključivati su, primjerice, sukobi u kojima se država na svojem teritoriju bori protiv domaćeg nedržavnog aktera koji djeluje iz inozemstva; sukobi u kojima se država na vlastitom teritoriju bori protiv stranih nedržavnih aktera; sukobi u kojima se država bori protiv stranih nedržavnih aktera na teritoriju druge države uz pristanak te države; sukobi u kojima se država bori protiv stranih nedržavnih aktera na teritoriju druge države bez pristanka te države, te sukobi u kojima se nedržavni akteri iz različitih država bore jedni protiv drugih prelazeći granice.²²⁴

U velikom broju sukoba, kao što smo mogli vidjeti na izloženim primjerima, ti se scenariji zapravo događaju istovremeno. Takve sukobe teško je svrstati samo u kategoriju međunarodnog, odnosno nemeđunarodnog oružanog sukoba. Iako uključuju međunarodne, prekogranične elemente, upravo prisutnost nedržavnih aktera čini ove sukobe sličnima nemeđunarodnim oružanim sukobima.²²⁵

²²⁰ Bartels, R., "Timelines, Borderlines and Conflicts: The Historical Evolution of the Legal Divide between International and Non-international Armed Conflicts", *International Review of the Red Cross*, sv. 91, br. 873, 2009., str. 36.

²²¹ Odnosno, situacija u kojoj nedržavni akter djeluje izvan granica jedne države. *Ibid.*

²²² Vid više u: Vite, S., "Typology of Armed Conflicts in International Humanitarian Law: Legal Concepts and Actual Situations", *International Review of the Red Cross*, sv. 91, br. 873, 2009., str. 88.

²²³ Hoffmann, T., "Squaring the Circle? – International Humanitarian Law and Transnational Armed Conflicts", *Hague Academy of International Law*, 2010., str. 273. – 274., dostupno na: <https://ssrn.com/abstract=1734486> (15. siječnja 2021.).

²²⁴ *Ibid.*

²²⁵ *Ibid.*

Rezultati ove analize pokazali su nam kako se međunarodno humanitarno pravo na određeni način razvija i modificira u svakom novom oružanom sukobu te koliko je važno, radi primjene odgovarajućih pravila međunarodnog prava, ustvrditi pravu klasifikaciju stranaka sukoba.²²⁶ Promatrajući kakav status organizacija Hezbollah ima u libanonskom političkom i društvenom životu, kao i utjecaj na ekonomiju Libanona, odnosno na sveukupni politički socijalni i kulturni život te države, vrlo je vjerojatno da će se, ako dođe do novih sukoba s drugim državama, ti sukobi ipak smatrati međunarodnim oružanim sukobima, odnosno da će se svi akti, dakle i protupravni akti koje počinji ta organizacija, smatrati međunarodno protupravnim činima koji se mogu pripisati samoj državi Libanon.²²⁷

²²⁶ Bloom, *op. cit.* (bilj. 192), str. 96.

²²⁷ Dakle, ako Hezbollah djeluje eksplicitno ili implicitno u ime Libanona, bit će vezan odredbama svih četiriju Ženevskih konvencija i Protokola I. S druge strane, druge države u sukobu primjenjivat će ista pravila ako su stranke tih međunarodnih ugovora, odnosno pravila međunarodnog običajnog prava koja su primjenjiva u međunarodnim oružanim sukobima. *Ibid.*

6. ZAKLJUČAK

Poslije završetka Drugoga svjetskog rata naponi koje je međunarodna zajednica uložila u pogledu usvajanja razrađenih i sveobuhvatnih pravila koja trebaju poštovati sve stranke međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba uistinu su hvalevrijedni, jer ne može se poreći da usvajanje Ženevskih konvencija 1949. godine, odnosno Dopunskih protokola I i II 1977. godine zaista predstavlja značajan iskorak u humanizaciji ratovanja i boljoj zaštiti boraca i civila. Međutim, vremenski odmak i promjene u načinu ratovanja uslijed tehnološkog i vojnog napretka u posljednjih nekoliko desetljeća pokazuju da odredbe međunarodnog humanitarnog prava ne mogu u potpunosti odgovoriti na svaku pojedinu situaciju oružanog sukoba, osobito u slučajevima u kojima dolazi do ispreplitanja međunarodnih i nemeđunarodnih elemenata oružanih sukoba.

S obzirom na sve više pitanja koja se javljaju u praksi oružanih sukoba između država, ali i nedržavnih aktera, a na koje u nekim situacijama međunarodno humanitarno pravo ne daje jasan odgovor, smatramo da problematici razlikovanja međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba valja pristupiti pod okriljem Ujedinjenih naroda – glavne međunarodne organizacije za osiguranje međunarodnog mira i sigurnosti, odnosno u okviru kodifikacije koja bi nadopunila, dijelom i zamijenila, a u svakom slučaju osuvremenila Ženevske konvencije za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine. Sporadične i nedostatne intervencije velikih država (SAD-a, Ujedinjene Kraljevine, Rusije) u kojima je katkad vidljiva njihova parcijalna interpretacija postojećih odredaba međunarodnog prava oružanih sukoba, podređena vlastitim interesima tih država, kao i iskorištavanje njegovih praznina, pridonose isključivo pravnoj nesigurnosti i nepovjerenju država i drugih aktera sukoba. Stoga smatramo da bi jedinstveni dokument, koji bi na sveobuhvatan način regulirao područje oružanih sukoba, prilagođen modernom vremenu i svim njegovim izazovima, dao odgovor, između ostalog, i na pitanja transnacionalnih oružanih sukoba, o kojima je bilo riječi u kontekstu oružanog sukoba između Hezbollaha i Izraela.²²⁸

Mišljenja smo da bi dokument koji bi unificirao pravna pravila, ujednačio stajališta država te postavio stroži pravni okvir djelovanja uvelike pomogao brzoj,

²²⁸ Vidi *supra* u poglavlju 5.3.

efikasnoj i jedinstvenoj reakciji međunarodne zajednice u slučaju izbijanja oružanih sukoba te bi znatno pridonio povlačenju jasne granice između međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba. Time bi se omogućila jasnija interpretacija i primjena pravila međunarodnog humanitarnog prava, odnosno prevenirala njihova zlorporaba radi ostvarivanja vlastitih interesa na područjima drugih subjekata međunarodnog prava. Novi sveobuhvatni međunarodni ugovor koji bi osuvremenio ovo važno područje međunarodnog prava, a koji bi svakako trebale ratificirati glavne svjetske velesile, nesumnjivo bi dao veliki obol daljnjoj humanizaciji oružanih sukoba te bi mogao spriječiti izostanak kohezivne i ekspeditivne reakcije cjelokupne međunarodne zajednice na kršenja odredaba međunarodnog humanitarnog prava. To bi, vjerujemo, imalo i preventivni učinak na postupanje svih stranaka oružanih sukoba u smislu njihovog odvratanja od kršenja tih pravila, odnosno učinkovitije poštovanje prava najranjivijih skupina u oružanim sukobima, a to je prvenstveno civilno stanovništvo.

Naposljetku, imajući u vidu analizirane odredbe međunarodnopravnog okvira pravila oružanih sukoba, kao i probleme koji se mogu pojaviti prilikom njihove primjene u praksi, upravo u kontekstu kvalifikacije oružanih sukoba i izazova modernog doba, dosadašnji uznapređovali razvoj međunarodnog prava na polju oružanih sukoba uvelike i sustavno pridonosi humanizaciji te prevenciji ratovanja. Stoga latinska sentenca "*Inter arma enim silent leges*"²²⁹ danas sve više gubi na značaju te ostaje za vidjeti koji je sljedeći veliki korak međunarodne zajednice u razvoju prava oružanih sukoba, kako međunarodnih tako i nemeđunarodnih.

²²⁹ Marcus Tullius Cicero, *Pro Milone*, 52. g. Pr. Kr., dostupno na: https://www.loebclassics.com/view/marcus_tullius_cicero-pro_milone/1931/pb_LCL252.125.xml (19. veljače 2021.).

7. LITERATURA

Knjige i poglavlja u knjizi:

1. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 1, Školska knjiga, Zagreb, 2010.
2. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 3, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
3. Clapham, A., *Human Rights Obligations of Non-State Actors*, The Collected Courses of the Academy of European Law, Oxford University Press, Oxford, 2006.
4. Cullen, A., *The Concept of Non-International Armed Conflict in International Humanitarian Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
5. Henckaerts, J., Doswald-Beck, L. (ur.), *Customary International Humanitarian Law Volume I: Rules*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.
6. Sandoz, Y., *Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*, International Committee of the Red Cross, Geneva, 1987.

Članci:

1. Bartels, R., "Timelines, Borderlines and Conflicts: the Historical Evolution of the Legal Divide between International and Non-international Armed Conflicts", *International Review of the Red Cross*, sv. 91, br. 873, 2009.
2. Bloom, C., "The Classification of Hezbollah in Both International and Non-International Armed Conflicts", *Annual Survey of International & Comparative Law*, sv. 14, 2008.
3. Cassese, A., "The Nicaragua and Tadić Test Revisited in Light of the ICJ Judgement on Genocide in Bosnia", *The European Journal of International Law*, sv. 18, br. 4, 2007.
4. Cassese, A., "The Status of Rebels under the 1977 Geneva Protocols on Non-International Armed Conflicts", *International and Comparative Law Quarterly*, sv. 30, 1981.
5. Dormann, K., Colassis, L., "International Humanitarian Law in the Iraq Conflict", *German Yearbook of International Law*, sv. 47, 2004.
6. Hoffmann, T., "Squaring the Circle? – International Humanitarian Law and Transnational Armed Conflicts", *Hague Academy of International Law*, 2010., dostupno na: <https://ssrn.com/abstract=1734486>
7. ICRC, "Conflict in Iraq: Memorandum to the Belligerents", *International Review of the Red Cross*, sv. 85, 2003.
8. Landel, M., "Are Aerial Fumigations in the Context of the War in Colombia a Violation of the Rules of International Humanitarian Law?", *Transnational Law & Contemporary Problems*, sv. 19, br. 2, 2010.
9. Lozano, G., Machado, S., "The objective qualification of non-international armed conflicts: Colombian case study", *Amsterdam Law Forum*, sv. 4, br. 1, 2012.
10. Rogg, I., Rimscha, H., "The Kurds as parties to and victims of conflicts in Iraq", *International Review of the Red Cross*, sv. 89, 2007.
11. Turns, D., "The International Humanitarian Law Classification of Armed Conflicts in Iraq since 2003", *Israel Yearbook on Human Rights*, sv. 40, 2010.

12. Vite, S., "Typology of Armed Conflicts in International Humanitarian Law: Legal Concepts and Actual Situations", *International Review of the Red Cross*, sv. 91, br. 873, 2009.

Međunarodni ugovori

1. IV. Haaška konvencija o zakonima i običajima rata na kopnu, 1907., dostupno na: ICRC, Treaties, States Parties and Commentaries, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=4D47F92DF3966A7EC12563CD002D6788&action=openDocument>
2. Ženevska konvencije za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu od 12. kolovoza 1949., *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 5/1994.
3. Ženevska konvencije za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomaca oružanih snaga na moru od 12. kolovoza 1949., *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 5/1994.
4. Ženevska konvencije o postupanju s ratnim zarobljenicima od 12. kolovoza 1949., *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 5/1994.
5. Ženevska konvencije o zaštiti građanskih osoba u vrijeme rata od 12. kolovoza 1949., *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 5/1994.
6. Dopunski protokol Ženevskim konvencijama od 12. kolovoza 1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba, (Protokol I), 1977., *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 5/1994.
7. Dopunski protokol Ženevskim konvencijama od 12. kolovoza 1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba, (Protokol II), 1977., *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 5/1994.
8. Dopunski protokol Ženevskim konvencijama od 12. kolovoza 1949. o usvajanju dodatnog znaka raspoznavanja (Protokol III), 2005., *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 4/2007.

Sudska praksa

1. *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgement, I.C.J. Reports, 1986.
2. *Prosecutor v. Duško Tadić*, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, ICTY, 1995.
3. *Prosecutor v. Duško Tadić*, Appeals Chamber Judgement, ICTY, Case No. IT-94-1-A, 1999.
4. *Prosecutor v. Ljube Boškoski and Johan Tarčulovski*, Judgement, ICTY, Case No. IT-04-82-T, 2008.
5. *Prosecutor v. Ante Gotovina, Ivan Čermak and Mladen Markač*, Judgement, ICTY, Case No. IT-06-90-T, 2011.

Međunarodni dokumenti

1. *Basic principles of the legal status of the combatants struggling against colonial and alien domination and racist régimes*, Rezolucija Opće skupštine UN-a, UN Doc. A/RES/3103(XXVIII), 1974.
2. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, UN Doc. S/RES/688 (1991)
3. International Law, Commission, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, 2001., https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf
4. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, UN Doc. S/RES/1483 (2003)
5. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, UN Doc. S/RES/1546 (2004)
6. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, UN Doc. S/RES/2377 (2017)

Ostali izvori

1. "Address to the Nation of Iraq From the U.S.S. Abraham Lincoln", *Public Papers of the Presidents of the United States: George W Bush*, Knjiga I., 2003., dostupno na: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-2003-book1/pdf/PPP-2003-book1.pdf>
2. *Agreement Between the United States of America and the Republic of Iraq On the Withdrawal of United States Forces from Iraq and the Organization of Their Activities During Their Temporary Presence in Iraq*, 17. studenog 2008, dostupno na: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/US-Iraqi_SOFA-en.pdf
3. CPA Order No. 100- *Transition of Law, Orders, Regulations, and Directives Issued by the Coalition Provisional Authority* (CPA/ORD/28 June 2004/100), dostupno na: <http://gipi.org/wp-content/uploads/cpa-order-100.pdf>
4. *Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace*, dostupno na: www.peaceagreements.org
5. Hrvatska enciklopedija, dostupno na: <https://enciklopedija.hr/>
6. ICRC, "Iraq Post 28 June 2004: Protecting Persons Deprived of Freedom Remains a Priority" (5. kolovoza 2004.), dostupno na: <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/63kkj8.htm>
7. International Committee of the Red Cross, Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977, Commentary of 1982, dostupno na: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=AA0C5BCBAB5C4A85C12563CD002D6D09&action=openDocument>
8. International Committee of the Red Cross, Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977, Commentary of 1987, dostupno na: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=D9E6B6264D7723C3C12563CD002D6CE4&action=openDocument>

9. International Committee of the Red Cross, Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, Geneva, 12 August 1949, Commentary of 2016, dostupno na: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=4825657B0C7E6BF0C12563CD002D6B0B&action=openDocument>
10. Loeb Classical Library, dostupno na: https://www.loebclassics.com/view/marcus_tullius_cicero-pro_milone/1931/pb_LCL252.125.xml
11. Encyclopaedia Britannica, dostupno na: <https://www.britannica.com>
12. *The mandate of the UN Verification Mission is set out in a Security Council Resolution*, dostupno na: <https://colombia.unmissions.org/en/mandate>
13. Wong, K., *Colombia: A case study in the role of the affected state in humanitarian action*, HPG Working Paper, 2008., dostupno na: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/3419.pdf>
14. 7 Países Declaran Terroristas a las FARC, *El Tiempo*, dostupno na: <https://www.eltiempo.com/archivo/documento/MAM-971718>